

Onsdagen den 28 maj em.

Kl. 19.30

*Tekoindustrin och
tekohandeln*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

10 § Fortsattes behandlingen av skatteutskottets betänkande 1985/86:49 samt näringsutskottets betänkanden 1985/86:21, 32, 26 och 29 (forts. från prot. 153).

Tekoindustrin och tekohandeln (forts. NU 32)

Anf. 113 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Efter att ha haft hela middagsuppehållet på mig för att förbereda detta inlägg, får jag självfallet svårt att klara repliken på tre minuter.

I mitt huvudanförande gjorde jag en beskrivning av socialdemokraternas övertro på planhushållning och centralstyre. Jag kan bara konstatera att Reynoldh Furustrand i sitt inlägg på punkt efter punkt verifierade mina farhågor. Han talade om medveten styrning och sade att insyns- och korrigeringsmöjligheterna inte får gå förlorade – det var huvudingredienserna i hans anförande.

Jag skulle vilja vädja till Reynoldh Furustrand att försöka se positivt på förslaget till ett offensivt stöd till tekoindustrin. Är det så säkert att statens industriverk, SIND, eller andra myndigheter bättre bedömer vilka framtidsinvesteringar som är mest fördelaktiga i det enskilda företaget?

Enligt den föreslagna stödformen, som Reynoldh Furustrand själv så bra beskrev, skall avskrivningslånet ges enbart om det är framtidsinvesteringar och utvecklingsinsatser som görs. Det måste vara vettigt att försöka undvika en massa byråkrati och krångel kring dessa pengar och låta företagen utvecklas under så lika konkurrensförhållanden som möjligt.

Det skulle vara intressant om Reynoldh Furustrand här ändå ville säga ett bättringens ord i denna fråga.

Anf. 114 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att kort kommentera Ivar Franzéns inlägg. Det är klart att jag ser positivt på förslaget att man skall göra offensiva satsningar för att förbättra den svenska tekoindustrins förutsättningar i framtiden. Det är med utgångspunkt i det förhållandet som vi i näringsutskottet, precis som arbetsmarknadsutskottet, menar att man vid översynen av äldrestödet bör beakta de delar som berör SIND:s branschprogram.

Vi tror dock att det i nuläget är angeläget att ha kvar den del av SIND:s branschprogram som genom åren har visat sig ge ett bra resultat. Det finns åtskilliga undersökningar som vittnar om att det kunnande och den kompetens som SIND besitter inte är sämre än andra organs inom branschen. Därför har vi den uppfattningen att SIND:s branschprogram skall finnas kvar.

Till Viola Claesson: Regeringen har inte ändrat uppfattning om målsättningen för tekopolitiken. Jag sade i mitt anförande att 1983 års beslut ligger fast. Riksdagen slog då fast att tekopolitiken skall baseras på ett upprätthållande av 1978 års produktionsvolym. Målet är att andelen svenska tekovaror skall ligga på nivån 30 %.

Vi kommer, Viola Claesson, längre fram i vår att få ta ställning till ett betänkande från försvarsutskottet där frågan om försörjningsberedskapen behandlas. Textil- och konfektionsindustrin berörs då till stor del.

Till Christer Eirefelt och Sten Svensson: Ja, jag har bra relationer med utrikeshandelsminister Mats Hellström. Det är inget märkligt med att han i kammaren har framfört samma uppfattning i den handelspolitiska debatten eller med att denna fråga har diskuterats i vår riksdagsgrupp. Jag finner det inte ett dugg förvånande att denna typ av diskussion förekommer.

Det är helt klart att vi framöver kommer att föra en debatt om handelspolitiken, eftersom det för närvarande pågår förhandlingar om ett nytt multifiberavtal. Vad det kommer att innehålla får vi ta ställning till längre fram.

Anf. 115 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! I betänkandetexten står det under huvudrubriken Propositionen:

”— de mål för tekopolitiken som har fastställts av riksdagen —, nämligen målet om 30 % självförsörjning och riktmärket om upprätthållande av 1978 års produktionsvolym, enligt regeringen i första hand har motiverats av försörjningsberedskapsskal. Regeringen avser att i samband med förslag våren 1987 om totalförsvaret för kommande femårsperiod återkomma till frågan om hur ambitionen för den statliga tekopolitiken skall uttryckas.”

Man måste betänka att läget inte alls är ljus när det gäller den nuvarande produktionsvolymen i förhållande till 1978, som alltså skall vara basen och utgångspunkten för jämförelser i fortsättningen. På s. 5 i betänkandet redovisas siffror som visar hur dåligt ställt det är. Jämfört med 1978 års nivåer var produktionsvolymen för 1984 ca 11 % lägre inom textilindustrin, ca 16 % lägre inom triåindustrin och ca 26 % lägre inom konfektionsindustrin.

När vi samtidigt känner till att textilimportörerna, med stora ekonomiska resurser, bedriver ett fantastiskt propagandaarbete, då kan man undra vad socialdemokraterna har att sätta emot som kan vara en del av en långsiktig strategi. Det är ju en sådan vpk efterlyser. Först då skulle målen och 1979 års beslut få något värde. I den text där propositionens innebörd beskrivs har utskottet inte ens upprepat 1979 års beslut, utan man har tolkat det på ett nästan helt nytt sätt. Det är detta som oroar oss.

Jag skulle också vilja fråga Ivar Franzén: Vad är det som är planhushåll-

ningsåtgärder i den här politiken? Ryckigheten och kluvenheten, som uppstår genom den brist på strategi för den statliga tekopolitiken som kommit till uttryck också under den socialdemokratiska regeringen, är ju raka motsatsen till vad planhushållning egentligen innebär. Ivar Franzén använder just det ord som visar vad det handlar om, nämligen "korrigeringsmöjligheter". Det är vad det ständigt handlar om i det här samhället, när stat, regering och riksdag ingriper. Man behöver nämligen korrigera vad de stora och mäktiga multinationella företagen och importörerna ställer till med.

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Tekoindustrin och
tekohandeln*

Anf. 116 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att repliken gäller Reynoldh Furustrands anförande.

Anf. 117 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill veta vad Ivar Franzén egentligen menar med planhushållning.

Anf. 118 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Faktum kvarstår, att socialdemokraterna här i riksdagen säger nej till våra förslag om att avveckla handelshindren. Det ger enligt min mening inte någon större trovärdighet åt en utrikeshandelsminister, som reser jorden runt och utlovar att regeringen skall gå in för ökad frihandel, avreglering och avbyråkratisering.

Nej, herr talman, tekobranschen måste anpassa sig till de yttre villkoren och utnyttja de relativa fördelar Sverige kan ha i jämförelse med andra länder. Det går inte att skydda vårt land från marknadens krav på omställning genom att söka kortsiktig trygghet. Därmed riskeras den långsiktiga tryggheten.

Det selektiva tekostödet är också en form av protektionism. Man får inte tillåta sådana stödformer att utvecklas än mer, vilket regeringens medelsarsenal leder till, även om stödformerna då och då byter skepnad.

Subventioner och skatter förvrider prisstrukturen. Detta medför allvarliga risker för den fria handeln. Så länge konkurrenskraft återspeglar relativ effektivitet och inte politisk styrning kan frihandelsprincipen upprätthållas. Trots omfattande rationaliseringar är tekobranschen arbetsintensiv, men konkurrenskraften minskas genom socialdemokraternas ständiga höjningar av skattetrycket. Regeringen har höjt skatterna med i genomsnitt ca 10 000 kr. per hushåll sedan den tillträdde 1982. Regeringens skattepolitik är det verkligt stora hotet mot tekonäringen. Genom att den privata efterfrågan pressas ned till förmån för den offentliga minskas den inhemska marknaden.

Att gå och vänta på det ena stödpaketet efter det andra ger ingen företagsamhet. Det gör däremot bättre allmänna villkor och en sundare näringsmiljö.

Vi måste också vara medvetna om att andra länder kan kritisera Sverige för dubbelmoral i våra frihandelssträvanden. När t. ex. USA överväger importbegränsningar mot svenskt stål, kan man ju peka på att Sverige minsann inte har rent samvete. Och vad är det för skillnad på konfektion och stål i de här sammanhangen? Om Sverige kan bredda u-ländernas internationella teko-marknader, främjar vi de svenska konsumenternas intressen av billiga kläder

och uppmuntrar till att de svenska produktionsresurserna används på effektivast möjliga sätt.

Anf. 119 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Reynoldh Furustrand lyckades nästan helt undvika den viktiga handelspolitiska delen också i repliken. Det enda vi får veta är att det inte är något märkligt med att Mats Hellström talar vackert om frihandelsprinciperna. Nej, det är naturligtvis inte så märkligt. Det märkliga är att man från regeringshåll säger en sak men handlar annorlunda och vidhåller de klara avsteg från frihandeln, som våra importbegränsningar gentemot de fattigaste länderna utgör.

Sedan hoppas Reynoldh Furustrand att beredskapsaspekten skall kunna vara ett väsentligt argument för regeringens tekopolitik. Jag är alldeles övertygad om att det inte kommer att bli fallet. Det skulle ha kunnat vara det därför att beredskapsmålet egentligen är det enda som hade kunnat motivera den politik som förs, nämligen

1. om vi hade haft möjlighet att stoppa importen, inte bara från de fattigaste länderna utan också från länder inom EG och EFTA,

2. om vi hade låtit begränsningarna drabba textilsidan och inte konfektion, eftersom det nämligen är textilsidan som kan bli ett problem för oss när det gäller beredskapsaspekten och

3. om inte den ansvariga myndigheten, nämligen ÖEF, klart hade sagt ifrån att det av beredskapsskäl knappast behövs något gränsskydd. Det har ingen verkan.

Anf. 120 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Låt mig först konstatera att Reynoldh Furustrand säger att han delar arbetsmarknadsutskottets uppfattning vad gäller utredningen och avskrivningslånen. Därmed förutsätter jag att också majoriteten i näringsutskottet gör det. Det är då rätt märkligt att vi inte kunde få en samskrivning. Vi var ju beredda på att i stort sett repetera vad arbetsmarknadsutskottet sade. Som jag ser det beror det på att vpk stödde förslaget i arbetsmarknadsutskottet, och därmed fanns det en majoritet som socialdemokraterna följde till föga för. Den majoriteten förefanns inte i näringsutskottet. Jag tar ändå Reynoldh Furustrand på orden och räknar med att regeringen verkligen känner att här är ett uppdrag som man skall fullfölja med all den kraft och positivitet som förslaget förtjänar.

Så till SIND-programmet. Det har visat sig under året att det ger mycket bra resultat, säger Reynoldh Furustrand. Bra resultat i jämförelse med vad? Utvärderat av vem? Jag kan inte finna någonting som tyder på att SIND-programmet skulle vara bättre än det föreslagna avskrivningslånet. Det är farligt att göra en utvärdering utan att göra jämförelser och säga att detta är så bra att det måste behållas. Jag kommer tillbaka till att det är en väsentlig skillnad när en byråkrat i Stockholm sitter och bedömer att detta företag är utvecklingsbart, det satsar vi på, och när en enskild företagare på exakt samma premisser, konkurrensneutralt, själv får bedöma vilka insatser som är bäst för hans företag. Det är den decentraliseringen, den möjligheten till enskilt initiativ som är så viktig för att få många vackra blommor att

blomma i svenskt näringsliv. Den chansen bör vi också ge tekoindustrin fullt ut.

Jag har ingen möjlighet att undervisa Viola Claesson i planhushållning. Det tillåter inte replikrätten. Det väsentliga, sett ur centerns synvinkel, är att vi verkligen ser till att såväl större som mindre företag i denna bransch får det stöd de behöver för att på ett konkurrensneutralt sätt stabilisera och utveckla de resultat som uppnåtts. Då tror vi att tekoindustrin kommer att bidra till ökad sysselsättning och bättre regional balans. Det är branschen verkligen värd.

Anf. 121 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja bakifrån den här gången också.

När den här frågan diskuterades i utskottet var vi, Ivar Franzén, helt på det klara med att vi har en skyldighet gentemot de anställda inom denna bransch. De har fått slita hårt och har behandlats ganska illa under många år. Det har inte varit helt bekymmersfritt inom tekobranschen. Det vet Ivar Franzén lika bra som jag. Det var bakgrunden till att vi ansåg att dessa frågor måste belysas ordentligt innan man tar ställning till några större förändringar.

Verkligheten är faktiskt den, Christer Eirefelt, att inget annat land i världen för närvarande har så hög import av tekoprodukter som vi har här i Sverige. Det skulle vara roligt om Christer Eirefelt kunde peka på något land som har högre andel import än vi har. Han kan inte göra det nu eftersom han inte har replikrätt, men han får gärna tala om det för mig efter debatten.

Vårt mål, Sten Svensson, är att ha livskraftiga företag i landet, även inom tekonäringen. Det är angeläget att dessa företag får stöd i olika former. Vi har sedan ett antal år tillbaka erfarenheter av hur industripolitiken utvecklades, även på tekoområdet, och vilka konsekvenser det fick.

Anf. 122 LAIJA EXNER (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med mina medmotionärer, Arne Kjörnsberg och Berndt Ekholm, tagit del av utskottets behandling av tekofrågor, både när det gäller näringsutskottets betänkande nr 32 och debatten här i kammaren. Med hänsyn till kammarens pressade arbetssituation tänker jag avstå från upprepning av sådant som redan har blivit sagt och tar i stället i mitt inlägg upp några reflexioner gällande den aktuella situationen inom tekoområdet.

När man som sjuhäradsbo samtalar med människor från andra delar av Sverige, blir man ofta förvånad över den enorma genomslagskraft som tekoindustrins krisstämpel har fått i människornas medvetande. Många har för sig att det inte finns några tekoarbetare kvar. De vill knappt tro sina öron när man upplyser dem om den stora betydelse som denna industrigrens olika delbranscher har både för sysselsättningen och för vår handelsbalans gentemot omvärlden.

Kollegan Viola Claesson nämnde att tekobranschen är mycket dominerande i Sjuhäradsbygden: en tredjedel av all tekosysselsättning finner vi i Sjuhäradsbygdens kommuner. Andelen industrisysselsatta i dessa kommuner avspeglar tekobranschens dominans i de fem kommunerna ännu tydligare. I Marks kommun arbetade 75,2 % av samtliga industrisysselsatta inom textil och konfektion. Motsvarande siffra för Ulricehamn var 56 %, för

Svenljunga 52,8 %, för Borås 44,7 % och för Tranemo 27,9 %. Uppgifterna är angivna i 1984 års siffror, som riksdagens upplysningstjänst har tagit fram. Men det vore fel att tro att tekoindustrins betydelse för sysselsättningen kan nonchaleras av andra kommuner. Två tredjedelar av tekoindustrin återfinns vi utspridd i nästan alla landets kommuner, från Pajala till Ystad.

Tekoindustrin består av både stora och små företag. De ger arbete i tätort och i glesbygd. De ger arbete för kvinnor och för män. Det har inte varit särskilt många tekoarbetare som har fått möjligheten att framföra branschens, de anställdas och berörda fackliga organisationers erfarenheter direkt här i kammaren. Jag vill därför framföra budskapet, oavsett från vilket parti kollegerna kommer: Var rädd om svensk teko.

Vi behöver mat, och vi behöver kläder, i dag och i framtiden. Det är två områden där vi måste kunna behålla en rimlig självhushållningsnivå och ändå förbli ett land som arbetar för en vettig global arbetsfördelning utan att vi tummar på de sociala målen. Tvärtom, skulle jag vilja säga. Jag tror nämligen att vi genom en aktiv, socialt medveten handelspolitik kan påverka utvecklingen i de verkligen fattiga utvecklingsländerna. Det kan aldrig bli någon positiv utveckling för de fattigaste länderna så länge som de vuxna saknar arbete och barnen tvingas till slavarbete, utan hopp om utbildning, utan hopp om bättre framtid. Tekoindustrin har visat fina framsteg på exportmarknaderna. Det är inte många svenskar som vet att tekoexporten nu ligger på 5,5 miljarder, och – hör och häpna – den är dubbelt så stor som hela den svenska järnmalmsexporten.

De senaste årens offensiva satsningar på utbildning, formgivning, export och teknikutveckling har börjat ge resultat. Det är viktigt att dessa satsningar fortsätter med planmässighet och uthållighet. SIND-stödet har haft mycket stor betydelse för tekoföretagens utveckling. SIND har på ett föredömligt sätt stött och drivit på så att branschen både kunskapsmässigt och ekonomiskt följt med i den tekniska utvecklingen osv. De kunskaper SIND har om branschen och som SIND tillfört denna är ovärderliga. Situationen inom teko måste ändå av flera skäl bedömas som fortfarande så pass labil och utvecklingen av ny teknik så snabb att SIND:s kunskaper säkert behövs för branschen också i fortsättningen. Flera fakta talar för detta.

Vad som än sker med stödet till tekoindustrin, måste det ske med aktsamhet och vara välgenomtänkt. Det är vi här i kammaren skyldiga att beakta. De anställda i tekoindustrin har genomlevt stora omvälvningar under årens lopp. Många har fått flytta till andra industrier och till servicejobb, men många arbetar i dag i tryggare företag än för fem sex år sedan. Samtliga våra beslut i tekofrågor måste ta sikte på att alla tekoanställda har arbete i trygga framtidsföretag.

Vi motionärer är nöjda med utskottets behandling av vår motion och kan därmed yrka bifall till utskottets skrivningar, men vi kommer naturligtvis även framgent att bevaka att det produktionstekniska tekocentret i Borås får en bra start, att ursprungsmärkningen uppfyller sin uppgift, att det fortsatta tekostödet får en ändamålsenlig utformning och att andra närbesläktade frågor inte glöms bort.

Herr talman! Det går inte att diskutera de här mycket viktiga frågorna enbart genom att med beklagande utgå från att krisstämpeln sedan många år har satts på tekoproduktionen i Sverige. Man måste också fråga sig: Finns det en relevant krisstämpel? Vad vill vi i så fall göra? Hur ser vi på regeringens politik i dag? Hoppas vi att den skall leda till någonting bättre?

Man måste också se de stora hot som samtidigt finns, Lahja Exner, och erkänna att textilimportörerna har alldeles för stor makt i dag i förhållande till bristen på planhushållning. Ett visst mått av planering är en sak, men planhushållning är något helt annat. Detta leder fram till följande. Lahja Exner tar upp frågan om hur människor i tredje världen har det, hur de utarmas – hon har tydligen ett varmt hjärta för dem, precis som jag. Vart vill Lahja Exner komma med detta resonemang? Vill hon stödja Beklädnadsarbetareförbundets och vpk:s förslag om en socialklausul, som vi skall diskutera senare i år, eller vill hon införa andra åtgärder för att stoppa textilimportörerna och hjälpa de allra mest utsugna människorna, både vuxna och barn i tredje världen?

Jag skulle vilja ta upp ett exempel på hur ÖEF har fungerat. Vi är inte nöjda med betänkandets skrivning när det gäller granskningen av ÖEF. Hittills har man nämligen bara genomfört en teknisk granskning, och vi vill ha en mycket mer analyserande granskning.

Ett företag i Borås, Johan Skoglund AB, har blivit känt för att det har drabbats hårt av att den statliga upphandlingen via ÖEF genomförts på ett alldeles galet sätt. Om det funnes bättre principer för den statliga upphandlingen, skulle de tekoanställda i Borås och Sjuhäradsbygden kunna känna mycket större trygghet än de har möjlighet att göra i dag.

Postens beställning av uniformer gick till ett annat företag, trots att Johan Skoglund AB hade skäl att vänta sig att företaget skulle få beställningen. Härigenom saboterades företagets planering, och de anställdas trygghet hotades. Företaget har dock trots allt klarat sig.

Ett annat Boråsföretag, inte på den privata sidan utan inom den statliga Eiserkoncernen, är ytterligare ett exempel. Jag vill påminna Lahja Exner och andra intresserade om vad som har hänt med AB Jersey-Modeller i Borås. 75 anställda får lämna företaget. Detta sker trots många års kamp från både SIF-klubben och beklädnadsfacket. Detta avslöjar för kanske femtioelfte gången hur det tokiga projektet med Björn Borg-kläderna har saboterat alla möjligheter och fullständigt trampat ned de anställda sömmerskornas förslag till inriktning av verksamheten. Ett statligt företag har alltså trampat på de anställda i stället för att lyssna på dem och använda deras konstruktiva förslag.

Jersey-Modeller i Borås, som är hårt drabbat, är bara ett i raden av alla drabbade Eiserföretag. Jersey-Modeller har köpt in en maskinpark som skulle användas vid tillverkningen av Björn Borg-kläderna, men det visar sig att den får stå helt oanvänd, därför att hela Björn Borg-projektet har gått om intet.

Under de år som ledningen för Eiser har hoppats på detta projekt har den fått leka med miljontals kronor. Vi vet ännu inte hur stora pengar det hemliga kontraktet med Björn Borg handlar om. Detta var kanske den sista spiken i

Eiserkoncernens kista. Ledningen har trampat på de anställda och lekt med miljoner. Detta är verkligen inte att bedriva planhushållningspolitik, som Ivar Franzén nyss talade om. Det är precis tvärtom!

Beträffande lektioner och kunskaper i planhushållning har mina farhågor besannats genom den här debatten. Socialdemokraterna har kanske lyssnat litet för mycket på de borgerliga partierna och fått en felaktig föreställning om vad en positiv planhushållning kan innebära.

Anf. 124 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Det är naturligtvis så, att det har funnits skäl till att det har blivit en krisstämpel på tekoindustrin. Tekoindustrin var väl en av de näringsgrenar som allra först hamnade i den snabba strukturförändringen här i landet, en strukturförändring som numera har nått även andra branscher. Förhoppningsvis har vi nu inom tekoindustrin de svåraste åren bakom oss.

Det är självklart att vi inte bara kan slå oss för bröstet och säga att vi inte alls har gjort några fel inom socialdemokratin – det vore att ta till överord.

Viola Claesson undrar hur vi socialdemokrater ställer oss till socialklausulen. Jag kan tala om för Viola Claesson att det också har funnits socialdemokrater i den här kammaren – de har ganska nyligen lämnat riksdagen – som t. o. m. motionerat om detta. Frågan bör väl också tas upp till förnyad behandling. Förhoppningsvis kommer den redan upp till behandling vid handelsförhandlingarna om det nya multifiberavtalet. Jag vet att Beklädnadsarbetareförbundet fortfarande är aktivt i denna fråga.

Den statliga upphandlingen har också haft sina fel och brister. Jag vet att det förekommer liknande problem i dag när det gäller landstingets upphandling. Det finns Sjuhäradsföretag som av den anledningen har råkat i svårigheter. Det gäller naturligtvis att på olika plan se över hur man hanterar dessa frågor när man skall köpa in större kvantiteter.

När det gäller det statliga företaget Eiser måste jag erkänna att det säkert finns många Eiseranställda som under årens lopp har haft all anledning att känna bitterhet över det sätt på vilket man har hanterat deras sysselsättningsfrågor. Vi får hoppas att det snart är slut med detta problem och att även de kvarstående anställda inom Eiserkoncernen skall ha rätt till trygga anställningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 29.)

Anf. 125 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 26 om vissa anslag inom finansdepartementets område. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 126 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har inte ändrat sin uppfattning i vad avser statens pris- och kartellnämnds verksamhet. Vi anser, liksom tidigare, att nämndens kostnader bör kunna reduceras avsevärt. På andra områden försöker man rationalisera och avreglera. Det finns ingen som helst anledning till att ett nytänkande och en omprövning inte skulle kunna ske när det gäller statens pris- och kartellnämnds och konsumentverkets sätt att arbeta.

Vi ställer krav på att det privata näringslivet skall arbeta effektivt – och med all rätt. Men vi måste i än högre grad ha rätt och skyldighet att kräva effektivitet och framsynthet av de statliga verken. Om företagen skulle vara fastlåsta i gamla rutiner och inte vågar vidta – ofta drastiska – förändringar, skulle vi i dag inte ha det moderna näringsliv som är själva grunden för vårt välbefinnande och vårt framåtskridande.

När nu uppenbarligen en översyn av SPK:s organisation skall ske, anser vi moderater att man då, utan förutfattade meningar, skall överväga det som vi länge förordat – en sammanslagning av konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd.

Herr talman! Med hänvisning till gårdagens debatt om konsumentpolitiken och till vad lagutskottets ordförande då anförde vill jag här yrka bifall till den moderata reservationen.

Anf. 127 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i en motion föreslagit att anslaget till statens pris- och kartellnämnd skall minskas med 3 milj. kr. Det är ett besparingskrav som vi har hävdat också tidigare år.

Vi anser att det inte är en orimlighet att minska kostnaderna så som vi föreslår. Det är sannolikt så att avsevärda resurser åtgår för förhandlingar mellan SPK och enskilda företag eller grupper av företag. Folkpartiet anser att sådana förhandlingar, liksom prisstopp, i princip är olämpliga och att de motverkar en väl fungerande marknadsekonomi.

Att statsrådet aviserar en översyn av SPK:s organisation får väl tolkas så, att denna översyn upplevs som motiverad beträffande både verksamheten och kostnaderna. Inte minst i samband därmed är det viktigt att riksdagen nu gör denna markering i form av reducerat anslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 128 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 26 behandlas flera anslag inom finansdepartementets område. När det gäller anslaget till statens pris- och kartellnämnd föreligger en motion, i vilken det yrkas att anslaget skall minskas med 3 milj. kr. i förhållande till det av regeringen föreslagna anslaget på 36,5 miljoner.

Det kanske kan vara skäl att erinra om några huvudpunkter i SPK:s arbete. SPK har till uppgift att löpande informera regeringen om prissättningsförhållanden och prisutveckling på marknaden. Denna information skall utgöra

underlag för regeringens ekonomiska politik. SPK skall vidare sprida allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden och främja en effektivt verkande konkurrens. Man skall också undersöka priserna, konkurrensen och marknaden inom näringslivet som underlag bl. a. för näringsfrihetsombudsmannens och marknadsdomstolens tillämpning av viss lagstiftning inom deras områden. Vidare skall SPK ha en viss beredskap för eventuella prisregleringsåtgärder enligt särskild lagstiftning. Det är, som framgår av denna korta uppräknig, viktiga och betydelsefulla arbetsuppgifter som SPK har.

Den tidigare nämnda motionen följs upp i betänkandet av en reservation från folkpartiet. Reservanterna anser att denna besparing är väl motiverad. Som utgångspunkt för besparingen anger man att en viss förhandlingsverksamhet mellan SPK och företag, organisationer eller andra prissättare äger rum i syfte att med hjälp av dessa förhandlingar påverka prissättningen i för konsumenterna gynnsam riktning. Vi kan emellertid konstatera att den bestämmelse om sådana förhandlingar som tidigare har funnits i SPK:s instruktion sedan ett par år är borttagen, varför möjlighet att spara på just dessa arbetsuppgifter inte torde föreligga.

En annan utgångspunkt för att denna besparing skulle vara välmotiverad är enligt reservanternas uppfattning att prisregleringslagen inte bör användas. Därmed skulle också kostnaderna för SPK kunna minska. Det kan i sammanhanget helt kort konstateras att SPK i sig inte har någon särskilt avdelad personal för verksamhet som kan uppkomma vid tillämpning av prisregleringslagen.

Alldeles bortsett från dessa faktiska förhållanden är det i varje fall inför nästa budgetår svårt att uppnå denna besparing utan avsevärda olägenheter. Eftersom huvuddelen av SPK:s utgifter består av löne- och personalkostnader och eftersom det är förenat med en viss procedur att från den 1 juli i år kunna klara en besparing på 3 miljoner, kan man anta att besparingen i första hand skulle få lov att uppnås under andra halvåret. På den korta tiden kommer behovet av besparingar därför att utgöras av ungefär dubbelt så mycket som dessa 3 miljoner.

Utskottet anser att det inte finns anledning att ifrågasätta SPK:s verksamhet på det sätt som här har gjorts utan understryker angelägenheten av det underlag som nämnden kan ta fram för skilda bedömningar. Den allmänna utvecklingen för SPK:s del har väl snarast varit att man under senare år har fått ökade behov av underlag för att kunna göra bedömningar åt olika myndigheter. Jag vill också peka på den organisationsöversyn som SPK själv har initierat och som man avser att genomföra under de närmaste åren.

När det gäller reservation 1 vill jag bara konstatera att frågan om sammanslagning av SPK och konsumentverket diskuterades i går. Det fattades då beslut av riksdagen. Det finns naturligtvis ingen anledning att i dag föra någon djupare debatt i denna fråga. Jag vill i stället hänvisa till gårdagens debatt och det beslut som då fattades.

Låt mig bara få tillägga, herr talman, att SPK under de senaste fem åren faktiskt har gjort besparingar inom sin verksamhet som uppgår till 22 % jämfört med det anslag man hade budgetåret 1980/81. Jag tycker att det är angeläget att framhålla detta, eftersom tidigare framställningar här kunde ge

intryck av att man inte hade gjort någonting utan bara fortsatt som om ingenting hade hänt.

Herr talman! Jag vill till sist yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Statens pris- och
kartellnämnd*

Anf. 129 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Vi från folkpartiets sida tror naturligtvis inte heller att man kan göra besparingar utan olägenheter. Det är ofta förenat med olägenheter att göra besparingar, men det är ändå nödvändigt att vidta sådana. Det går alldeles säkert att också inom SPK göra besparingar genom att rationalisera. Med ett anslag på 36,5 milj. kr. tror jag inte att det är någon orimlighet för SPK att göra en minskning med 3 miljoner.

Det här är alltså ett förslag som vi från folkpartiet har fört fram tidigare. Om vi hade tagit oss an dessa frågor tidigare, hade vi kanske också nått en bra bit på vägen. Om vi inte skulle nå ända fram till målet 3 miljoner, har vi genom att närma oss denna siffra ändå tagit ett steg i rätt riktning.

Anf. 130 LARS AILSTRÖM (m):

Herr talman! Får jag till Göran Magnusson säga att även regeringen ju har insett att det är viktigt att avreglera så mycket som möjligt.

Jag vill gärna läsa upp några rader ur den proposition, nr 142, som vi har fått. Jag tycker att det även på det här området finns anledning att tillämpa vad som där framhålls: "När reglerna blir många och komplicerade ökar risken för att de i onödan fördyrar verksamheten hos staten, kommunerna, företagen och för de enskilda. De kan också sammantagna bli så omfattande och oöverskådliga att de inte tillräckligt påverkar dem de avser. Färre och enklare regler är därför ofta en förutsättning för att regelsystemet skall fungera på det sätt som var tänkt. Det är inte heller alltid som tvingande föreskrifter är det lämpligaste medlet att styra samhällsutvecklingen. Ett regelsystem bör därför alltid utvärderas kontinuerligt."

Det är en av anledningarna till att vi sedan några år tillbaka vill verka för att man studerar det här området och gör de rationaliseringar och förändringar som uppenbarligen även industriministern har tänkt sig.

Anf. 131 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Låt mig först säga till Lars Ahlström att jag gärna håller med om att man naturligtvis skall avreglera så långt som möjligt och se till att inte ha en onödig reglering av olika verksamheter. Diskussionen måste snarare föras med utgångspunkt i de arbetsuppgifter som SPK har och med hänsyn till värdet av det underlagsmaterial, de undersökningar och annat material som via SPK kan tas fram för bedömningar på en rad olika samhällsområden. Därför bör diskussionen inte föras med utgångspunkt i att det a priori skall göras en avreglering utan i att det i första hand skall göras en bedömning av om de uppgifter som SPK har kan undvaras i den samhälleliga verksamheten.

Jag vill återigen peka på den organisationsöversyn som nu skall komma till stånd. Jag utgår från att man i det sammanhanget är beredd att ta bort regler som man finner inte längre fyller någon uppgift. Det är en allmän uppgift inom den statliga verksamheten att göra en sådan översyn.

Jag kan uttala mig på ungefär samma sätt när det gäller Gudrun Norbergs resonemang om olägenheter med besparingarna. Det är ganska klart bevisat att det på de områden där Gudrun Norberg vill spara inte finns särskilt mycket pengar att hämta hos SPK. Det måste även där föras en diskussion om huruvida de uppgifter som fortlöpande åläggs SPK är av värde. Utskottsmajoriteten anser att det är ett viktigt underlagsmaterial som kommer fram den vägen. Vi är för övrigt eniga med åtminstone folkpartiet om att väsentliga delar av SPK:s verksamhet har stor betydelse.

Anf. 132 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Det är egentligen inte riksdagens sak att i detalj peka på var det skall sparas, utan det måste vara pris- och kartellnämndens egen sak att undersöka det och beräkna var det kan göras besparingar. Men just det faktum att industriministern har aviserat en översyn tyder på att han anser att det är naturligt att rationalisera och att det kanske finns regler, som Göran Magnusson säger, som inte fyller någon uppgift. Det visar verkligen hur befogat det är med en snävare ram. Jag vidhåller mitt yrkande.

Anf. 133 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Låt mig bara säga att SPK själv har initierat organisationsöversynen, och det är naturligtvis ingen som har någonting emot att en sådan översyn görs. En av anledningarna till att SPK nu vill göra översynen är att man under mer än ett tiotal år har arbetat med ungefär samma organisation.

Det finns ingen anledning att vi skall styra detta genom att litet abrupt minska anslaget, utan den översyn som nu kommer till stånd bör i stället avvaktas. Vi kan konstatera att SPK faktiskt har sparat in drygt en femtedel av sina kostnader jämfört med budgetåret 1980/81 och att det har lett till väsentliga kostnadsminskningar för statsverket.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 29.)

Anf. 134 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 29 om auktorisation av redovisningskonsulter.

Auktorisation av redovisningskonsulter

Anf. 135 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Det är inte lätt att vara småföretagare. Vi borde därför sträva efter att anpassa lagar och regler efter deras förutsättningar. De små företagen – utan egna dataanläggningar och utan egna utredningsavdelningar – behöver slippa en del av den ofta orimliga arbetsbörda som lagstiftaren lägger på dem. I dag gäller det för företagen att anlita expertis på områden som de ej helt behärskar. Det är god ekonomi. Det spar tid, krafter och pengar för den primära verksamheten – nämligen att driva företaget effektivt och på det sättet kunna tillhandahålla de varor och de tjänster som kunderna kräver.

Mot bakgrund av myndigheternas stigande krav på företagen ökar belastningen inom redovisning och revision. De berörda yrkesgrupperna har också på ett berömvärt sätt anpassat sig därefter.

Småföretagarnas intresse för vidareutbildning är genom åren väl dokumenterat. Av nödvändighet har småföretagarna under senare år fått ägna mycket tid åt att komplettera sitt kunnande på det ekonomiska området. Antalet utfärdade mästarbrev, företagardiplom och köpmansbrev ökar, likaså de över hela landet förekommande kurserna med rubriken Läsa bokslut.

I en gemensam borgerlig reservation avstyrker vi den socialdemokratiska motionen 1984/85:1432, i vilken man hos regeringen begär utredning och förslag om statlig auktorisation av redovisningskonsulter.

Vi anser, i likhet med näringslivets organisationer, näringsfrihetsombudsmannen och kommerskollegium att en statlig auktorisation inte behövs.

Sveriges Redovisningskonsulters förbund, som bedriver en fortlöpande utbildning av sina medlemmar, är ett gott föredöme. Vi anser att den utbildning och frivilliga auktorisation som sker inom detta förbund är till fyllest.

Motionärerna påstår att jämsides med seriöst arbetande redovisningsbyråer arbetar ett inte obetydligt antal s. k. källarbyråer, där både medveten och omedveten ekonomisk brottslighet frodas. Det är ett ganska allvarligt påstående.

Ett statligt auktorisationssystem kan inte vara lösningen på de större eller mindre problem som oseriös verksamhet kan vålla.

För den som vill anlita en seriös företagare – oavsett yrke eller bransch – är det ingen större svårighet att finna en sådan, bl. a. med telefonkatalogens hjälp. Dessutom, vilket är viktigt att framhålla i detta sammanhang, ger de etablerade näringslivsorganisationerna både hjälp och information.

Med en mer än 30-årig erfarenhet som småföretagare vill jag gärna betona att man självfallet väljer sina rådgivare inom juridik och ekonomi med utomordentligt stor noggrannhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den borgerliga reservationen.

Anf. 136 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Lars Ahlström, även om det i dag finns utbildningsmöjligheter för småföretagare, är det väldigt många som, när de startar sitt företag, inte klarar bokföringen och redovisningen. I detta betänkande från näringsutskottet föreslår utskottsmajoriteten att regeringen får i uppdrag att se över och bedöma om en auktorisation i någon form behövs för denna grupp redovisningskonsulter.

Man kan kanske tycka att det är tillräckligt att det finns revisorer som småföretagen kan eller skall anlita. Men vi menar att ett litet företag, där man själv som företagare inte har kunskap i frågor som rör redovisning och bokföring, bör kunna anlita någon som med styrkt kompetens kan råda och hjälpa till och som också tar ansvar för att tjänsterna och råden sker inom lagens ramar. Revisorer är enligt min mening överkvalificerade för denna typ av tjänster. Egentligen skall revisorerna komma in senare i bilden för att granska att man som småföretagare har gjort redovisning och inbetalningar på ett riktigt sätt.

Utskottet har skickat motionen på remiss för att få synpunkter. »Det har framkommit att det råder en viss oenighet om behovet av auktorisation av redovisningskonsulter.

Det som jag tycker verkar litet underligt är att de småföretagarorganisationer som har yttrat sig har avstyrkt förslaget i motionen. En förklaring kan kanske vara – såsom Lars Ahlström tog upp – att organisationerna inom sig klarar den här typen av arbete. Men hur skall den som inte är ansluten till någon företagarorganisation eller den som vill starta ett företag veta att det är en seriös och kunnig person som han eller hon anlitar som konsult?

Riksskatteverket och ett par stora länsstyrelser har tillstyrkt att det görs en utredning.

Nu har Sveriges redovisningskonsulters förbund – SRF – infört ett eget frivilligt auktorisationssystem. Det är ännu så nytt att endast ett fåtal redovisningskonsulter är upptagna i den medlemsförteckning som finns. Men det här systemet kan kanske vara någonting att bygga vidare på. Om det visar sig att den frivilliga auktorisationen inte kommer att utnyttjas eller om de flesta konsulter ansluter sig till systemet, behövs det kanske inte något obligatorium. Men en översyn bör kunna visa om det är motiverat med auktorisation av redovisningskonsulter, vilket krävs i motionen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 137 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tror att vi skall ha klart för oss att man inte kommer till rätta med oseriös verksamhet vare sig på detta eller andra områden genom statlig auktorisation. De som vill bedriva den typen av verksamhet kommer ändå att göra det.

Jag vågar påstå – med hänvisning till de goda kontakter som jag under många år har haft i småföretagarorganisationer – att det inte har framkommit hos de företagen att det skulle vara någon svårighet att komma i kontakt med seriösa företagare när det gäller redovisning eller revision. Jag tycker att det är ett gott betyg åt den här branschen.

Vi får heller inte glömma bort att både de auktoriserade revisorerna och de godkända revisorerna, inom vissa givna gränser, har möjlighet att tillhandahålla de här aktuella tjänsterna. Vi menar att det bör råda en fri marknad på detta område liksom på alla andra områden. Man skall ha möjlighet att starta den här typen av verksamhet. Hittills har det inte visat sig finnas något behov av en statlig organisation. Remissinstanserna har med all önskvärd tydlighet framfört den uppfattningen. De har också anfört att en statlig auktorisation däremot kan ha vissa negativa effekter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 49

Mom. 1 (höjning av reseskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 112 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

Näringsutskottets betänkande 21

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för rymdverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (regionalpolitiska aspekter)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 149 för reservation 2 av Christer Eirefelt m. fl.

Mom. 3 (svenskt deltagande i europeiskt rymdsamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 151 för reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (anslag till europeiskt rymdsamarbete m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6–8 (anslag till nationell rymdverksamhet, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 417 av Gullan Lindblad – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (Tele-X-projektet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande 32

Mom. 1 (mål för tekopolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för reservation 1 av Jörn Svensson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (omvandling av stödformer)

Först biträdades reservation 2 av Christer Eirefelt m. fl. med 123 röster mot 39 för reservation 3 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 113 för reservation 2 av Christer Eirefelt m. fl. 37 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (anslag till Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 4 av Erik Hovhammar m. fl., *dels* hemställan i reservation 5 av Christer Eirefelt och Hadar Cars – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 6 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (treårsprogram för tekoindustrin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Christer Eirefelt m. fl., *dels* reservation 8 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (ÖEF:s stödformer på tekoområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (ursprungsregler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (avskaffande av importbegränsningar)

Utskottets hemställan bifölls med 200 röster mot 111 för reservation 11 av Christer Eirefelt m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Näringsutskottets betänkande 26

Punkt 2 (anslag till Statens pris- och kartellnämnd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 2 av Christer Eirefelt och Kjell-Arne Welin – bifölls med acklamation.

Övriga punkter

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 29

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

11 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:30 om riksdagens arbetsformer, m. m.,

justitieukskottets betänkanden

1985/86:35 om anslag till utredningar m. m. (prop. 1985/86:100 delvis),

1985/86:36 om anslag till brottsförebyggande rådet (prop. 1985/86:100 delvis), och

1985/86:37 om polisens ställning i krig (prop. 1985/86:15).

Anf. 138 TREDJE VICE TALMANNEN:

Konstitutionsutskottets betänkande 30 samt justitieutskottets betänkanden 35, 36 och 37 kommer att debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså konstitutionsutskottets betänkande 30 om riksdagens arbetsformer, m. m.

Prot. 1985/86:154

28 maj 1986

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

Riksdagens arbetsformer, m. m.

Anf. 139 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Riksdagens arbetsformer har länge varit föremål för debatt och torde komma att vara det även i fortsättningen. Det är ingen överdrift att säga att arbetet här avviker från vad som är vanligt på de flesta andra områden. Olika förslag till förändringar förs fram, men det förefaller vara svårt att hitta lösningar på problemen.

Folkstyrelsekommittén initierade en försöksverksamhet med vissa förändringar av debattreglerna. Denna försöksverksamhet pågår och har resulterat i en hel del kritik.

Från vpk har vi från början ställt oss kritiska till förslagen, bl. a. därför att ledamöternas möjligheter inskränks och att en ökad byråkratisering blir följden.

Motivet för de ändrade debattreglerna var bl. a. att man ville skapa livligare debatter, men detta syfte kan knappast anses ha uppnåtts. Frågestunderna är debattforum i mindre utsträckning nu än tidigare, troligen beroende på förkortningen av tiden för debattinlägg – på en minut hinner man inte säga särskilt mycket. Det är speciellt frågestunderna som lett till kritik från ledamöterna, men också uppläggningsen av interpellationsdebatterna har mött en del invändningar.

Även om man är kritisk till utformningen av fråge- och interpellationsdebatterna och t. o. m. anser den tidigare ordningen vara att föredra, kan man gå med på förlängning av försöksverksamheten under kommande höstsession för att viss utvärdering och prövning av förändringar skall kunna ske, dels därför att utskottet klart säger ut att förlängningen endast gäller fram till årsskiftet 1986-1987. Om ingen godtagbar lösning åstadkoms före den tidpunkten förfaller försöksverksamheten automatiskt.

Flera andra frågor som rör ledamöternas arbetsvillkor besvaras av utskottet med hänvisning till folkstyrelsekommitténs arbete. Man behöver inte hemfalla åt pessimism för att befara att en statlig utredning kan få svårt att lösa frågor om riksdagens arbetsschema o. d., när riksdagen själv inte klarat detta på ett tillfredsställande sätt. Men nu har folkstyrelsekommittén uppdraget att se över frågorna om riksdagens arbetsformer, och det kan därför vara riktigt att avvakta resultatet.

Frågan om 4-procentsspärrens avskaffande, som vi från vpk åter har aktualiserat, tillhör de problem folkstyrelsekommittén skall titta på. Även principerna för representationen i riksdagens utskott bollades över till kommittén efter att konstitutionsutskottet och dess särskilda arbetsgrupp inte kunnat enas om en lösning. Vi har inte motsatt oss att även när det gäller

dessas båda frågor avvakta folkstyrelsekommitténs arbete, som skall vara slutfört före årets slut.

Beträffande utskottsrepresentationen påpekas i ett särskilt yttrande, som jag och Wivi-Anne Cederqvist, socialdemokrat, fogat till betänkandet, att utgångspunkten för utskottsrepresentationen bör vara att varje parti som vid riksdagsval erhållit minst 4 % av rösterna i riket tillförsäkras representation i utskotten motsvarande styrkeförhållandena i riksdagen. Detta borde vara en självklarhet för alla partier, och motståndet mot en sådan lösning blir alltmer ohållbart, för att inte säga ofattbart.

De flesta frågor som behandlas i detta betänkande besvaras med hänvisning till pågående utredningar. På en punkt avviks från detta mönster på ett anmärkningsvärt sätt.

Det gäller ett par borgerliga motioner om att riksdagen bör anskaffa parabolantennor för att ta emot program från satellitkanaler och att undersöka möjligheterna att i riksdagshuset ta emot sändningar från CNN. Där hänvisar utskottet inte till några utredningar. I stället återopas pågående försöksverksamhet med nyhetsprogram från CNN, som startats utan någon särskild utredning!

Det är betecknande att de intressen, som vill främja satellitsändningar, kabel-TV och liknande, föregriper utredningar och förbigår sedvanliga beslutsprocesser. Dessa anordningar finns helt plötsligt! Tage Danielsson beskrev dessa frågor så här: "Så skapas ännu ett behov som inte fanns förut."

Herr talman! Jag anser inte att riksdagen bör falla för sådana metoder och medverka i ett dylikt spel. De borgerliga reservationerna bör avslås med de motiveringar som anförs i vpk-reservationen, som jag yrkar bifall till.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 140 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är mångahanda ting som behandlas i betänkandet, och det är en hel del perenner. Vi har många gånger haft tillfälle att diskutera våra egna arbetsformer utan att vi har lyckats att ändra på särskilt mycket. De mindre försök som nu pågår är väl närmast att betrakta som kosmetika. Jag vet inte om denna kosmetika har gjort riksdagens ansikte så mycket vackrare, eller ens hjärtare. Jag tillhörde inte dem som var fyllda av någon särskild entusiasm inför de här försöken. Nu har vi från konstitutionsutskottet i stor enighet föreslagit att vi skall fortsätta försöken ett slag till för att se om något positivt så småningom kan uppenbara sig under hösten.

I många andra debatter har jag framhållit att det krävs mycket djupare tag i reformpåsen om det skall bli någon ordentlig ordning på kammarrens arbete, och vi har från centern lagt fram mycket långtgående förslag i frågan, som – om de realiserades – skulle ha en mycket positiv effekt. Jag skall inte redovisa dessa förslag än en gång. Jag erinrar bara om deras existens. Just nu ligger de hos folkstyrelsekommittén, där vi ännu inte har vänt på dem så många gånger. Det skall bli spännande att se om kommittén kan samla sig till något ordentligt beslut i dessa viktiga frågor.

Anledningen till att jag begärde ordet trots att vi har hamnat i största

enighet när det gäller att hänvisa till folkstyrelsekommittén och till den arbetsgrupp som finns inom konstitutionsutskottet är att vi på en punkt inte tycker att vi från centerns sida har fått riktigt gehör hos utskottsmajoriteten. Det gäller en motion som Bengt Kindbom och jag väckte under allmänna motionstiden och där vi föreslog att riksdagen skulle rusta upp sin informationsverksamhet genom att göra den tidning som ges ut, Från Riksdag & Departement, till en mera innehållsrik och läsvärd publikation och därmed också, menar vi, till en publikation som skulle kunna väcka intresse långt utanför detta hus. Vi tycker att den publikation som vi nu har är katalogartad. Det är närmast en förteckning över vad som har hänt. Det är ingen redovisning av innehållet i flertalet av de viktiga beslut som vi tar i riksdagen eller av de politiska motsättningar som har funnits bakom besluten.

Vi vet alla hur trångt det är i massmedia över huvud taget. Dagstidningarna tar in vad de tycker från riksdagen. TV skall vi inte tala om. Det skall hända någonting mycket sensationellt för att det skall bli en snutt i TV:s nyheter. Rapporteringen till svenska folket är alltså mycket dålig, särskilt genom etermedia. Radions bevakning är något bättre, det skall villigt erkännas.

Jag tror att riksdagen skulle behöva en fräschare tidning, som gott skulle kunna innehålla litet allmänna politiska reportage och bokrecensioner av politisk litteratur. Det ges ut en hel del politisk litteratur i Sverige som inte uppmärksammas alls av dagspressen. Jag skulle kunna räkna upp en lång rad värdefulla böcker som har kommit ut, men som praktiskt taget ingen har noterat därför att de inte recenserats i tidningarna. Man kunde också ha en hel del annat politiskt material i denna tidning. En sådana tidning tror vi skulle bli attraktiv, öka intresset för riksdagen och dra ett litet strå till den ökade förståelse och kunskap om riksdagens arbete som vi alla tycker att det är angeläget att uppnå.

Vi har inte, som förvaltningsstyrelsen tydligen har trott, yrkat på att det skall göras en helt ny tidning. Vi menar att man skall utgå från den tidning som finns och se till att den blir läsvärd på det sätt som vi närmare utvecklat i den motion som ligger till grund för reservation nr 1, vilken jag ber att få yrka bifall till, herr talman.

Anf. 141 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall försöka begränsa mig och närmast beröra de yrkanden som har gjorts tidigare i debatten. Med anledning av tredje vice talmannens inlägg vill jag påpeka att den tidning som nu finns arbetar enligt de riktlinjer som riksdagen har fastställt. Jag var själv med om att fastställa dessa riktlinjer en gång i tiden. Vi gjorde då vissa beräkningar av vilken upplaga man kunde hoppas uppnå. Det har visat sig att de förväntningarna faktiskt har överträffats. Det är tydligt att den här tidningen har vissa målgrupper.

Jag är en aning skeptisk till att låta en officiell tidning syssla med journalistik av det mer värderande slaget. Men jag har ingenting emot att det undersöks om det går att piffa upp Från Riksdag & Departement på något sätt och förbättra dess attraktionskraft på vissa områden.

Vi har här i riksdagen en informationsdelegation, där jag råkar vara

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Riksdagens arbets-
former, m. m.*

ordförande, och vi har redan sammanträtt. Chefredaktören har lovat att till oss lämna en promemoria med synpunkter. Men för dagen vill jag yrka avslag på denna motion och hänvisa till den motivering som finns i betänkandet.

Nils Berndtson berörde en reservation som handlar om de satellitsändningar som tas emot här i riksdagen och som vi nu kan följa. Det har hittills skett utan några som helst kostnader. Jag tror inte att vi står inför en sådan oerhörd revolution på mediaområdet som några väntar sig skall komma. Men jag tycker ändå att jag kan föra den synpunkten till torgs att riksdagen inte får avskärma sig ifrån verkligheten. Om det är några som skall ha möjlighet att följa utvecklingen är det vi. Då kan det inte vara något negativt att vi kan följa dessa satellitsändningar. Men jag håller med Nils Berndtson om att vi när det gäller tekniska och ekonomiska möjligheter bör avvakta utvecklingen och de eventuella förslag som kan komma från förvaltningsstyrelsen.

Jag yrkar med hänvisning till den motivering som utskottsmajoriteten anför att motionerna anses besvarade.

Vidare behandlas här en rad motioner som berör olika författningsfrågor. I allmänhet har vi hänvisat till den folkstyrelsekommitté som just nu arbetar med sådana frågor. I motionerna står det ofta i klämman att t. ex. frågan om mandatperiodens längd och frågan om vi skall ha gemensamma valdagar eller inte skall behandlas med förtur av kommittén. Jag har inga svårigheter att godta de förslagen, eftersom kommittén enligt de uppdrag den fått skall bli färdig under detta år. Därför har vi i all enighet kunnat förklara dessa motioner besvarade.

En enda punkt vill jag dock uppehålla mig vid, en punkt som också har berörts i ett särskilt yttrande från Nils Berndtson och Wivi-Anne Cederqvist, nämligen kravet på en lösning av frågan om utskottsrepresentationen. Jag har tidigare sagt att jag anser det fullt naturligt att partier som kvalificerat sig för att komma in i riksdagen och alltså klarat 4-procentsspärren bör få vara med i beredningsarbetet. Jag skulle inte alls ha någonting emot att gå tillbaka till den rekommendation som vi tidigare har gjort här i riksdagen, även utan den brasklapp som den då var försedd med, för jag tycker att detta är en rimlig och rättvis ordning. Men såsom läget är nu rekommenderas att folkstyrelsekommittén får se över frågan. Vi får väl avvakta dess förslag.

Slutligen vill jag också beröra det pågående försöket med nya arbetsformer i riksdagen. Det är väl faktiskt så att ingen var förtjust i den gamla ordningen – det är nog nostalgi att säga att den var bra. Förut var det många som ansåg att det borde ske förändringar. Därför tycker vi från utskottets sida att man inte bör nedlägga försöket, utan man måste fortsätta att pröva sig fram till en bättre ordning när det gäller riksdagens arbetsformer. Jag tror att det är realistiskt att säga – även om det fanns en viss skillnad mellan Bertil Fiskesjö och mig i graden av entusiasm för försöket – att ingen ansåg att man omedelbart skulle hitta något som kunde betecknas som Columbi ägg, en lösning som var perfekt från första början.

Vi skall också komma ihåg att det bakom försöksverksamheten fanns delvis motstridiga önskemål. Å ena sidan önskade man det som vi just nu upplever som så viktigt, att man skulle få en koncentration i överläggningarna och riksdagsarbetet i övrigt, så att man också skulle hinna med att vara sitt

partis representant ute bland väljarna. Å andra sidan ville man, som man sade, få en aktuellare och livfullare debatt. Dessa förhoppningar knöts delvis till den nya frågestunden, såsom den var organiserad.

Nu har vi ett halvår på oss att studera utfallet. Jag vill försäkra att vi redan innan vårsessionen är till ända kommer att träffas i arbetsgruppen och diskutera igenom vilka förändringar man kan göra i den pågående försöksverksamheten. Jag vill då peka på tre saker. För det första vill vi tidigarelägga tidpunkten för frågestunden. Det är t. ex. inte bra att man har fått avbryta arbetsplenum för att mitt i detta lägga in en frågestund – det är ganska orimligt. För det andra vill vi arbeta för att få ett system när det gäller besvarandet av frågorna som utmärks av en något större flexibilitet, så att man även kan komma fram till överenskommelser om att svaren, vid något tillfälle, inte behöver lämnas på torsdagen utan kan skjutas över till någon annan veckodag.

För det tredje vill vi pröva att aktivera informationsstunderna, vilket förutsätter att man kan tidigarelägga frågesvaren. Regeringen borde i större utsträckning utnyttja dessa tillfällen för att därigenom skapa större aktualitet kring olika frågor. Detta förutsätter en tidigareläggning av både informationsstund och frågestund. Vi får se hur vi skall lösa detta.

Jag tror också att vi kan behöva se över debattreglerna. Vi kan behöva ändra dem något för att kanske få en större livfullhet i debatten. Däremot tror jag inte att vi skall ta bort ordningen att man kan ställa frågor på tisdagar och få svar efter ett par dagar. Det var positivt att riksdagsmännen fick möjlighet att snabbare få svar.

Min slutsats när det gäller dessa frågor är att vi inte får förtröttnas. Vi måste försöka pröva nya synpunkter. Jag skulle vilja uppmana de yngre ledamöterna i denna kammare att aktivera sig och driva på litet. Det finns nämligen så mycken konservatism och trögrörlighet i denna kammare att det vore mycket värdefullt med nya och fräscha synpunkter.

En fråga som vi mycket snart kommer att ta upp i vår arbetsgrupp är voteringarna. Tidigare var det helt omöjligt att över huvud taget ha samlade voteringar. Det skulle möjligen kunna ske om betänkandena kom från samma utskott, men i så fall skulle de behandla samma ämnesområde. Nu har vi blivit så fruktansvärt radikala att vi t. o. m. kan sammanföra betänkanden från olika utskott – utan att landet går under. Vi kanske också har möjligheter att ytterligare pröva idéer på detta område, inte minst för att undvika sena nattliga voteringar, vilka jag inte tycker är särskilt uppfriskande. Pressen önskar dem inte heller.

Med detta, herr talman, har jag gjort en liten genomgång av detta betänkande som innehåller så många kloka synpunkter. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 142 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Visserligen skall en utredning företas om tekniska och ekonomiska aspekter på satellit-TV i riksdagshuset, men försöksverksamheten har satts i gång utan någon sådan utredning. Utskottsmajoriteten anser detta vara tillfredsställande. Jag anser det vara otillfredsställande att en sådan verksamhet sätts i gång utan grundliga överväganden. På den punkten skiljer sig våra uppfattningar klart.

Det här betänkandet handlar ju mycket om riksdagens arbete, och behovet av information till riksdagsledamöterna är ju en del av dessa problem. Jag är emellertid långt ifrån säker på att ledamöterna prioriterar en amerikansk nyhetskanal. Det finns åtskilliga informationsbehov som har fått stå tillbaka av bl. a. resursskäl. Detta bör vi ha med i bilden då vi diskuterar denna fråga.

Slutligen noterar jag med tillfredsställelse Olle Svenssons klara uttalande beträffande utskottsrepresentationen.

Anf. 143 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag kan helhjärtat hålla med Olle Svensson på en punkt. Riksdagens arbetsformer karakteriseras nämligen av konservatism och tröghet. Det är en helt korrekt beskrivning. Vi kunde ha haft en helt annan arbetsordning om riksdagen på 1970-talet slutit upp kring de förslag som vi från centerns sida redan då väckte. Vi får väl nu se om radikalismen har gått så långt att vi kan ta upp dessa gamla förslag från 1970-talet och realisera dem.

När vi kommer till frågan om livligare debatter här i kammaren, så hävdar jag att debatternas livlighet nog beror mer på oss själva än på vilka debattregler vi har. Detta är min bestämda uppfattning.

Så åter till tidningen. Den läses redan nu, i det skick den befinner sig i, märkligt nog av bortåt 25 000 personer. Den distribueras i varje fall i den upplagan, och det är naturligtvis inte dåligt. Om det blev en fräck, trevlig, intressant och spännande tidning – vad är det som säger att vi då inte skall kunna få åtminstone den dubbla eller tredubbla upplagan? Man skulle kunna använda tidningen i skolorna och i annan allmän verksamhet.

Att det nu blir en översyn och att den här gruppen skall se på tidningsfrågan får jag alltså se som ett resultat av vår motion. Jag hoppas att man inte stannar vid att konstatera att den nuvarande redaktionen har följt de riktlinjer som den har haft för sitt arbete. Vi har i och för sig inte kritiserat den redaktion som sitter. Vad vi vill ändra är ju de riktlinjer som skall gälla för tidningen.

Till slut vill jag gärna säga att jag tillhör dem som tycker att det är mycket trevligt med möjligheterna att ta in program från rymden – alla möjliga program. Jag är inte ängslig för amerikanska program och inte heller för ryska. Jag tycker att det skulle vara trevligt om vi kunde ta in ryska satelliter också, i den mån de har några nyheter att sända som ännu är nya.

Anf. 144 BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Herr talman! Just nu är vi inne i en period som är ett tydligt åskådningsexempel på de dåliga arbetsförhållandena här i riksdagen. Arbetet här i riksdagshuset pågår mer eller mindre dygnet runt. Sena propositioner i en stor anhopning har behandlats på kort tid, och betänkanden i stor mängd skall bevakas från den ena dagen till den andra. Voteringarna binder ledamöterna till huset till sena natten. Ovissheten är stor om när man kan gå och lägga sig, oavsett om man bor permanent här i Storstockholm eller utanför. Pressen på ledamöterna att inte anmäla sig till debatterna pågår för fullt, och de som kommer upp i slutet på ett debattpass får uppmaningar om att begränsa sina anföranden, till skillnad från dem som hade förmånen att få inleda.

Under lugnare perioder är ovissheten stor om huruvida plenidag innebär voteringar efter middagspausen eller inte. Detta i sin tur betyder att medborgare utanför riksdagen så sent som samma dag inte kan få besked om man kan delta i en viktig aktivitet som inte ingår i den obligatoriska delen av riksdagsuppdraget men som ändå hänger ihop med detta uppdrag. För många riksdagsmän även utanför Storstockholm innebär det också att man ofta inte kan ge besked till de närmaste om hur privatlivet skall organiseras.

Jag tror att den sammantagna arbetssituationen, trots de många fördelar förtroendeuppdraget också innebär, sliter onödigt hårt på oss alla. Vi har inte ställt upp på det här uppdraget för bekvämlighets skull utan därför att vi skall göra en insats för vårt land och vårt folk. Men frågan är om vi har organiserat vårt arbete så att vi på bästa sätt företräder våra medborgare. Jag vet att det är många med mig som ger svaret nej. Många talare har redan, efter långvarigt deltagande i riksdagsarbetet, varit inne på samma synpunkter. Man har talat om konservatism och om att traditioner styr. Och det märkliga är att ingenting händer. Vi skall alls inte dölja att det har blivit successiva och avsevärda förbättringar sedan 1960-talet, men mycket återstår.

Dessa frågor handlar ju i grunden om vår demokratis funktionssätt. Som i samhället i övrigt måste målet här också vara att vi skall arbeta så effektivt som möjligt.

Egentligen, herr talman, skulle man inte behöva stå här och beskriva denna situation för kammaren. Jag vet att många ledamöter delar min uppfattning. De tror också att det går att förbättra situationen. Men det är viktigt att det ändå sägs, eftersom jag har fått en känsla av att det inte är riktigt fint att prata om de här sakerna offentligt. Vi skall hantera medborgarnas problem, inte våra egna. Men vi måste kunna tala om detta själva, eftersom vi inte kan räkna med att någon annan gör det.

Jag har styrkts i min uppfattning efter att ha läst "Folkets främsta företrädare", som är en undersökning av folkstyrelsekommittén om riksdagsledamöters uppfattning om arbetet i och utanför riksdagen. En kort sammanfattning av undersökningen är att mer tid nu går åt för verksamheten här i riksdagen än i mitten på 1970-talet. Främst bland önskemålen om förändringar är ökad biträdeshjälp. Dessutom vill man ha en bättre planering av arbetet med tidigare information om eventuella kvällsplena och voteringar.

Med anledning av att folkstyrelsekommittén ganska snart skall komma med förslag i dessa frågor har vi i folkpartiet avstått från att reservera oss för motionerna om bättre arbetsförhållanden och service. Det hindrar inte att det kan vidtas åtgärder på kort sikt för att få en förbättring till stånd. Daniel Tarschys och jag har föreslagit i en motion att på prov under 1986/87 års riksmöte företa voteringar bara under dagplena. Riksdagen har tidigare på förslag av folkstyrelsekommittén tillstyrkt att debatterna på försök skulle kunna avslutas på kvällen och att voteringen skulle kunna äga rum följande dag. Men detta har ännu inte prövats. Det finns alltså utrymme för att i höst börja pröva en begränsning av voteringar på kvällarna i linje med vår motion. Konstitutionsutskottet föreslår nu att denna fråga skall behandlas i arbetsgruppen för riksdagsfrågor inom konstitutionsutskottet. Där kommer jag att driva frågan vidare i syfte att få en ändring till stånd redan i höst.

Herr talman! Som tidigare redovisats kommer frågan om frågestunden på torsdagar att tas upp till en seriös granskning inom arbetsgruppen. Det är bakgrunden till att vi i folkpartiet avstått från att reservera oss med anledning av Karin Ahrlands motion om att försöksverksamheten omedelbart skall upphöra. Vår bedömning är att de redovisade problemen med den nya ordningen måste åtgärdas för att vi skall kunna tillstyrka en fortsättning efter den 1 januari 1987. Denna uppfattning delas av ledamöter från andra partier i konstitutionsutskottet. Därför är det min förhoppning och mitt bestämda krav att vi redan under hösten skall komma i gång med en annan tingsens ordning.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Anf. 145 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Arbetsförhållandena i riksdagen har betydelse inte bara för oss som verkar just nu; det handlar också om villkoren för det politiska arbetet. Vilka människor skall det finnas utrymme för att kunna påverka besluten på riksdagsnivå? Är det önskvärt att riksdagsledamöter skall kunna kombinera sitt uppdrag med ett ansvar för barn och familj? Förhoppningsvis anser de flesta att det skall vara möjligt, men vi kan samtidigt konstatera att så inte är fallet ännu.

Statistiken över riksdagsledamöterna visar att 70 % är män och att genomsnittsåldern ligger över 50 år. Jag vågar påstå att det förhållandet slår igenom på de politiska besluten. Kvinnoperspektivet har verkligen svårt att göra sig gällande. Givetvis har den nuvarande sammansättningen av ledamöterna – jag menar då könsfördelningen och åldern – också sin betydelse för arbetet i riksdagen. Den som inte själv har en direkt erfarenhet av hur arbetsvillkoren ser ut för den som har ansvar för barn och familj har inte alltid full förståelse för småbarnsföräldrars och särskilt kvinnors villkor.

Olle Svensson uttryckte i sitt anförande en förhoppning om att de nya ledamöterna i riksdagen skulle komma med förslag som skulle kunna ändra på arbetsförhållandena. Men det verkar svårt. Jag tycker att vi har en viss rundgång, om jag så får säga. De nuvarande arbetsförhållandena synes ju passa män över 50 år. Så länge riksdagen har denna sammansättning av ledamöter, blir det kanske inga förändringar av arbetsförhållandena. Och får vi inga förändringar av arbetsförhållandena, får vi heller ingen annan sammansättning av riksdagens ledamöter. Jag hoppas att vi förmår bryta denna rundgång.

Syftet med den fempartimotion som har väckts med krav på förändringar av arbetsförhållandena i riksdagen är att få till stånd en debatt om politikens villkor och särskilt kvinnornas villkor i det politiska arbetet. Men syftet är givetvis också att våra ytterst blygsamma krav på förändringar, om de bifalls, skall kunna förbättra arbetssituationen i riksdagen.

En enligt vår mening angelägen förbättring är en veckoplanering, där ledamöterna så långt som möjligt får besked om kommande veckas arbetstider i kammaren. Jag tycker att det är ett ganska rimligt krav. En sådan veckoinformation är helt nödvändig för att man skall kunna planera så att familjens dagliga liv kan fungera hyfsat jämsides med arbetet i kammaren.

Vi föreslar också att arbetet i kammaren skall avslutas senast kl. 23.00. Jag

vill framhålla att kl. 23.00 nu inte är något absolut krav från vår sida. Vi framförde detta klockslag för att så att säga kasta en brandfackla och få ledamöterna att fundera över om det över huvud taget behövs några kvällsplena. Vår förhoppning var att några skulle komma med invändningar och säga att kl. 23.00 ju är alldeles för sent och att vi i stället borde kunna sluta kl. 21.00.

Jag har fått invändningar om att de föreslagna förändringarna skulle vara av intresse för främst Stockholmsledamöterna. Men jag har svårt att förstå att inte även folk från övriga landet skulle vara betjänta av en ordentlig veckoplanering. Om det nu främst skulle gynna oss som är från Stockholms-trakten, är det ju ändå inte så få ledamöter det rör sig om. Vi är 65 ledamöter från Stockholms stad och Stockholms län, och därtill kommer de 11 ledamöterna från Uppsala län, som i viss utsträckning också kan bo hemma under veckorna.

När det gäller vårt krav på att kammarens arbete skall sluta tidigare på kvällen, kan jag inte inse att de som bor i riksdagshuset skulle vara i bättre kondition på natten än övriga ledamöter. Jag tror att det är flera än jag som på natten sänder en tacksamhetens tanke till att den ordning råder som innebär att besluten i praktiken redan är fattade på dagtid i utskotten och att det vi beslutar på natten så att säga bara är litet grand av formalia. Det är nog till gagn för landet, tror jag.

Utskottet uttrycker ingen mening om våra förslag, men framhåller att det är angeläget att vidta åtgärder av olika slag för att förbättra ledamöternas villkor. Därmed hänvisas förslagen till folkstyrelsekommittén, och motionerna anses besvarade. I likhet med vad Nils Berndtson sade i sitt anförande har jag svårt att förstå att folkstyrelsekommittén skall kunna lösa problem, som rör riksdagens arbetsformer men som riksdagen själv tydligen inte kan lösa. Men i och med den ordningen får vi i alla fall tillfälle att återkomma till denna debatt, och intill dess betraktar jag det trots allt som en liten framgång att våra förslag inte har avstyrkts av utskottet.

När det gäller vårt förslag att inom riksdagen iordningställa en eller ett par mindre lägenheter att disponera vid tillfälliga besök av familjen är utskottets skrivning mindre positiv. Förvaltningsstyrelsen hänvisar till den lägenhet som riksdagen disponerar i förvaltningshuset och säger att den i mån av plats kan användas för de ändamål vi anger. Förvaltningsstyrelsen framhåller emellertid att den främst är avsedd för ersättare till ledamöter och att den därför i första hand skall användas för att lösa ersättarnas bostadsproblem.

Till detta vill jag bara påpeka att den nämnda lägenheten, som jag har tittat på, inte är lämplig för de ändamål som vi avser – man kan inte lämna barn under skolåldern där uppe ens för kortare stunder, om man skulle gå till kammaren för en votering.

Huruvida förvaltningsstyrelsen har gjort någon inventering av övriga lämpliga lokaler i huset framgår inte av betänkandet, men under hand har jag inhämtat uppgifter om att ett förslag är bordlagt hos förvaltningsstyrelsen, som än en gång skall se över vårt förslag om möjligheter att tillfälligt disponera en lägenhet för familjen. Jag avstår därför, herr talman, från att komma med något yrkande i denna fråga.

Anf. 146 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Margó Ingvardsson talar litet nedlåtande om dem som kommer från landet. Hon har den typiska stockholmska uppfattningen att det utanför Stockholm inte finns några städer. Vi som kommer från andra orter kan också komma från städer – jag nämner detta bara som en ren upplysning.

Många av de önskemål som förs fram är nog speciellt Stockholmsbetonade. Jag missunnar naturligtvis inte er att vara tillsammans med era barn eller att ha en barnkrubba i riksdagen – det må ni väl ha – men det är inte så lätt för oss som kommer från Lund eller andra avlägsna och illa belägna orter att ta med barn och barnbarn hit upp över veckan. För oss är det av mycket större värde att kunna vara hemma på måndagen och helst också på fredagen hos våra barn och barnbarn. Det ger betydligt mer än att man kan lägga sig en timme tidigare här i riksdagshuset.

Margó Ingvardsson tror att hon har dragit i gång en ny debatt om politikernas villkor, och jag rekommenderar henne därför att gå tillbaka till de motioner som vi från centerns sida väckte redan i mitten av 1970-talet. Där kan hon få ytterligare inspiration till att förnya den debatt som hon, helt utan någon historisk bakgrund, trodde att hon drog i gång.

En sak som gör att vi i riksdagen får lång arbetstid och långa debatter är naturligtvis att de olika partierna i olika frågor skickar upp icke en företrädare för partiet utan ett helt band. Om partierna kunde disciplinera sig litet mera härvidlag skulle debatterna bli kortare, och vi skulle få mera tid att vistas utanför riksdagen. Detta är kanske en reform som t. ex. vpk skulle kunna tänka något på.

Anf. 147 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! När jag talar om riksdagsledamöter från Stockholm och från landet är det absolut inte i någon nedlåtande ton, utan tvärtom. Jag vill alltså påstå att ledamöter från Stockholm och från landet har precis samma mänskliga behov och att det faktiskt inte har så stor betydelse var vi bor. Oavsett om man bor i Stockholm eller i övriga landet, det må vara på landsbygden eller i en större stad, tycker jag att man som riksdagsledamot har rätt att trots detta leva ett någorlunda normalt familjeliv. Med tanke på de speciella problem som ledamöter som inte har sin bostadsort i Stockholm har när det gäller kontakten med familjen lade vi fram förslaget om möjlighet för ledamöter att få låna en lägenhet när de har familjen på besök här i riksdagshuset.

Vi ledamöter som bor i Stockholm tar inte hit våra barn och makar att sova över natten, eftersom vi kan åka hem till vårt hem och sova. Men ledamöter från landet har ibland, när skollovet infaller under period när plenum pågår, kanske ett behov av att få träffa sina barn. Vi har alla sett att ledamöter tar hit sina barn trots att bostadsrummen är undermåliga och absolut inte lämpade för barn. Förslaget om en lägenhet är väckt med tanke på att förbättra förhållandena för ledamöter som inte har sin bostadort i Stockholm och dess närhet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr talman! Det finns pessimister som menar att riksdagens arbetsformer inte går att förändra. Jag är för min del mycket mer optimistisk, särskilt efter att ha läst den senaste rapporten från folkstyrelsekommittén. Den visar att missnöjet hastigt växer och att det numera är en mycket utbredd opinion bland ledamöterna som anser att vi arbetar under orimliga villkor. Det gäller inte bara stockholmarna utan det gäller även i hög grad riksdagsmän från andra delar av landet.

Den försiktighet som länge har präglat förändringsarbetet i riksdagen borde nu få vika för mer radikala och genomgripande reformer. Vad det ytterst handlar om är riksdagens ställning i det svenska samhället. Om vi tar grundlagen på allvar är riksdagen den första statsmakten. Vi skall stifta lagar, vi skall besluta om statliga skatter, och vi skall bestämma hur statens medel skall användas. Vi skall granska rikets styrelse och förvaltning. Men dessa uppgifter fyller vi inte särskilt väl eftersom vi arbetar ineffektivt och med otillräckliga resurser.

Låt mig peka på tre punkter.

För det första: Vi har att pröva regeringens propositioner. Men de ynka veckor som vi har på oss att studera hundratals, ibland tusentals, sidor räcker ofta inte för en seriös granskning. Vi har inte den kvalificerade hjälp på partikanslierna som vi skulle behöva för att tränga in i många svåra och viktiga frågor. Därför blir riksdagens prövning av regeringsförslag ofta en halvmesyr.

För det andra: De partimotioner som vi producerar har ofta en generande låg kvalitet. Oppositionspartierna har helt enkelt för kläna resurser för att utarbeta konsistenta och väl genomtänkta motförslag till regeringens politik. Detta är olyckligt för demokratin, och det kan leda till ytterst besvärande tempoförluster när regeringsskiften inträffar. Det tar då betydande tid innan den nya regeringen har en hållbar politik. Det har vi sett många exempel på i det förflutna.

För det tredje: Den granskning av rikets styrelse och förvaltning som grundlagen ålägger riksdagen har i stort sett stannat på papperet. Vi har visserligen en dechargedebatt varje år om formella fel och brister i regeringens ämbetsutövning, men själva innehållet i regeringens ämbetsutövning, som alla 16 utskott borde granska fortlöpande, behandlas inte i några särskilda debatter. Detta är ett av flera exempel på att 1974 års regeringsform ännu inte har slagit igenom och att vi fortfarande arbetar efter de principer som gällde under 1800-talet, då riksdagen inte hade någon annan granskningsuppgift i förhållande till regeringen än att undersöka just de formella aspekterna. Dechargedebatten är ett arv från tiden före parlamentarismen. Med den doktrin vi nu hyllar – att regeringen är ansvarig inför riksdagen – borde alla fackutskott ägna sig åt granskning av innehållet i regeringspolitiken, men det förutsätter självfallet helt andra resurser än de vi har i dag och en helt annan organisation av utskottens arbete.

I den motion som Birgit Friggebo och jag har väckt har vi inskränkt oss till att föreslå två konkreta förändringar, en blygsam och en litet mer långtgående. Den lilla förändringen är att vi borde undvika att votera på kvällstid. Vi har som riksdagsledamöter många kvällar upptagna av engagemang utanför

riksdagen: Partimöten, konferenser, sammanträffanden med intressegrupper och mycket annat. Att vi därutöver skall blockera ytterligare ett antal kvällar med att vänta på voteringar är faktiskt orimligt.

Jag tror att alla har intresse av en reglerad arbetstid, av att få överblick och av att den planlöshet som nu råder upphör. På sikt bör vi ha bestämda tider för voteringar. Ett första steg bör vara att vi frilägger kvällarna från voteringar, så att vi inte har voteringar annat än på dagtid.

Den andra frågan gäller hjälp av sekreterare och annan kvalificerad assistans. Här måste vi äntligen komma fram till en planmässig utbyggnad. Förvaltningsstyrelsen pekar på det gamla vanliga problemet att det inte finns lokaler. Det problemet mötte vi redan på Sergels torg. Då fick vi, när det blev ont om lokaler, flytta ut en del funktioner i riksdagen som inte nödvändigtvis måste ligga i samma hus som kammaren. Vi får väl göra på samma vis här om det saknas lokaler. Det är nödvändigt att vi har sådana resurser att riksdagen kan fullfölja sina konstitutionella uppgifter.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har besvarat vår motion med en skrivning som jag uppfattar som välvillig och sänder i väg motionen till folkstyrelsekommittén, som sägs vara inriktad på snabba resultat. Jag skall mot den bakgrunden inte yrka bifall till motionen utan bara uttrycka förhoppningen att det konstruktiva missnöje som nu råder skall leda till handfasta reformer.

Jag var glad över att höra Olle Svensson ge stöd åt liknande tankar tidigare i kväll. Jag var också glad över att höra Birgit Friggebo och Margó Ingvardsson utbyta kloka tankar. Även Bertil Fiskesjö gjorde ett bra inlägg när han påminde om centerns tidigare reformförslag. Jag saknade i hans inlägg en påminnelse om centerns utomordentligt kloka förslag om öppna hearingar från slutet av 1960-talet i en motion signerad Thorbjörn Fälldin. Jag hoppas att centern kommer tillbaka med det förslaget.

Anf. 149 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har försökt att vara ett föredöme i kväll genom att inte begära några extra repliker, men det hör inte missuppfattas. Jag tycker att flera av de inlägg som här har gjorts är bra. Även Margó Ingvardssons inlägg, som företräder en yngre opinions synpunkter, innehöll sådant som vi bör lyssna till.

Vi står inför förändringar på det här området, och jag är medveten om att det finns ett tryck från kammaren att vi nu måste göra ganska omfattande förändringar.

Folkstyrelsekommittén kommer att redovisa ett mycket omfattande material, som visar – vilket också Birgit Friggebo betonade – att även äldre ledamöter har förstått behovet av förändringar när de har summerat sina erfarenheter. Vi är alltså mycket öppna för de här synpunkterna. Fortsätt med er konstruktiva kritik! Den är välkommen utifrån konstitutionsutskottets synpunkt.

Anf. 150 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara uttrycka min uppskattning av vad Olle Svensson just sade. Jag tror att det här inte är en fråga som skiljer olika åldrar. Det är

inte en fråga som skiljer människor från olika bostadsorter, utan alla riksdagsledamöter har intresse av att riksdagens arbete blir mer effektivt, att vi kan utföra vårt uppdrag bättre än nu och att vi kan företräda väljarna så väl att de blir nöjda med vad vi gör här i riksdagen. Jag tror att vi alla är medvetna om att dagens arbetsformer inte låter oss göra det. Vi har alla ett gemensamt intresse av att göra riksdagen bättre och ge riksdagen en starkare ställning i det svenska samhället.

Anf. 151 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Förra året satt jag själv med i konstitutionsutskottet och behandlade frågan om riksdagens arbetsformer. Det är ett kärt ämne, som följaktligen är årligen återkommande. Då lyckades vi i motsats till många gånger tidigare enas om en del nyheter – på försök förstås. Vi skrev också att försöksverksamheten i första hand skulle pågå under detta riksmöte. Nyheterna var inte revolutionerande, men syftet var gott – litet roligare och snabbare debatter under frågestunderna bl. a.

Nu har vi försökt ett helt år, och om jag läser utskottets utvärdering rätt tycks det råda enighet om att provet inte blev så lysande. Själv behövde jag inte ett helt år för att inse alla nackdelarna med en enda frågestund och dessutom så sent som kl. 3 på eftermiddagen. Debatten blev varken livligare eller snabbare, snarare tvärtom. Som enda exempel kan jag nämna att det senaste frågesvaret, som jag fick, hade jag fått vänta över tre veckor på.

Det var därför som jag i januari motionerade om att den beslutade försöksverksamheten borde upphöra snarast möjligt under vårsessionen. Nu är vårsessionen alldeles strax slut, och då kommer svaret. Att det skulle komma först nu beror kanske på den av utskottsordföranden åberopade konservatismen och trögrörligheten i huset. Det anade jag kanske också i januari. Men jag kunde inte ana att slutsatsen skulle bli så motsägelsefull. Man håller med mig, men håller ändå ut ännu längre. Jag citerar ur betänkandet: "De svårigheter som uppkommit med det nya frågeinstitutet medför emellertid enligt utskottets mening att försöket inte bör fortsättas någon längre tid i dess nuvarande form." Det betyder faktiskt att utskottet säger, att eftersom det är svårigheter bör dessa förlängas bara ett halvår. Det är, herr talman, inte bara konservativt och trögrörligt utan också ovanligt absurt. Beslutsamhetens friska hy, som för en gångs skull fanns förra året, har gått över i eftertankens kränka blekhet. Men eftertanken leder tyvärr inte någonstans.

Herr talman! Jag vet att det i detta hus inte finns någonting heligare än enighet i frågor som rör våra arbetsformer. Därför skall jag inte i dag begära votering om min motion. Utskottet har ju i sin allvishet lovat att ytterligare bereda frågan. Jag noterar med en viss glädje och tillfredsställelse att de tre punkter som utskottsordföranden skisserade ändringar i rör precis de saker som jag har tagit upp i min motion. Jag tycker att utskottet kunde ha lagt fram sina förslag före den 1 juli i stället för att förlänga lagstiftningsarbetet.

Jag slutar med att säga att jag kommer att hålla tummarna för er, och i mitt inre citerar jag Nils Hasselskog: "Hur lätt går händelsernas rätta mening först upp för eftertanken med försening."

Anf. 152 OLLE SVENSSON (s) replik:

Jag tycker att det är Karin Ahrland som representerar den verkliga konservatismen i dessa frågor. Ett bifall till hennes motion innebär nämligen en återgång till den gamla ordningen. Det blir inte möjligt för riksdagsmän att ställa frågor på tisdagen och få svar på torsdagen. Den gamla ordningen ansågs inte heller särskilt bra när den fanns. Vi har öppnat möjligheten för nya reformer och förbättringar på detta område. Det tycker jag visar mer av förändringsvilja än av konservatism. Men såvitt jag förstår kommer vi till slut att bli överens.

Anf. 153 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! I den här frågan är jag rent reaktionär. Jag tycker nämligen, i motsats till utskottets ordförande, att den gamla ordningen åtminstone var bättre än den som nu råder. Men jag önskar er lycka till med att hitta en tredje.

Anf. 154 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! I förra veckan diskuterades i kammaren frågan om skilda valdagar och överrepresentation i valsystelet. Statsminister Ingvar Carlsson gjorde då följande påstående: Efter 1985 års val är socialdemokratin underrepresenterad i denna kammare på grund av fiffel med den nuvarande författningen. Så sade han.

Statsministern har fel på två punkter i denna mening. För det första är socialdemokratin inte underrepresenterad utan överrepresenterad i denna kammare. För det andra har det inte förekommit något fiffel med författningen.

Om en strikt proportionell rättvisa skulle ha gällt vid fördelningen av riksdagens mandat, så skulle socialdemokraterna ha fått 157 mandat. Men genom att miljöpartiet genom spärregeln inte erhåller mandat får socialdemokraterna 159 mandat. Det är inte underrepresentation utan överrepresentation enligt matematikens enkla lagar!

Fiffel med den nuvarande författningen går naturligtvis inte. Ett sådant fiffel skulle ha undanröjts av regeringsrätt och valprövningsnämnd. En konstitution är till sin karaktär en ramlag för det politiska livet. Att denna ramlag medger valsamverkan i de allmänna valen mellan politiska partier är lika självklart som att de i riksdagen har rätt att samverka i valet till riksdagens olika organ. I samband med riksdagens bistandsdebatt för några veckor sedan sade en socialdemokratisk ledamot följande: Fiffel kan ju inte något vara som man gör offentligt. Fiffel är något man försöker dölja. Det är en bra definition på fiffel. Låt mig bara konstatera att valsamverkan mellan kds och centerpartiet skedde i öppen och offentlig dager. Har det möjligen undgått regeringskansliet? Nej, det har det naturligtvis inte. Socialdemokraterna har självfallet rätt att ogilla valsamverkan. Men de har sannerligen ingen ex cathedra-rätt att tolka grundlagen.

Införande av skilda valdagar är av stor vikt. Som situationen utvecklats tenderar de lokala frågorna att skjutas i bakgrunden för de riksdagspolitiska. Man kan se många exempel på att valutslaget på lokal nivå inte är relevant i förhållande till de lokala insatserna. Oduglighet och passivitet lokalt kan

gynnas av att partiet har framgång i riksdagsvalet och vice versa.

Det är nyttigt för demokratin och för det politiska intresset att man i skilda val kan lägga tyngdpunkten på något skilda delar av verksamheten, skrev förre chefredaktören för Arbetarbladet (s), Ewert Söderberg, häromdagen i DN. Jag tycker det är en utmärkt sammanfattning av argumenten bakom kravet på skilda valdagar. En vitaliserad lokal demokrati förutsätter att betoningen kan läggas på de lokala frågorna. Det är min förhoppning att folkstyrelsekommittén kan komma överens om detta utan alltför många ultimativa krav från socialdemokratin.

I min motion K218 pekar jag på de abrupta effekterna av den nuvarande mandatfördelningstekniken, där valsedelsbeteckningar med mindre än 4 % av rösterna ställs utan mandat i riksdagen. Tröskel- eller falluckeeffekterna är klart orimliga. En stor del av befolkningen kan i ett ogynnsamt läge helt bli utan representation i riksdagen. Systemet med 4-procentsspärren vid fördelning av mandaten bör avvecklas. Det bör också påpekas att man skulle slippa alltför kraftiga marginaleffekter i mandatfördelningen, om nuvarande riksspärr på 4 % ersattes med en intrappningsskala, som kunde börja vid förslagsvis 1 % eller eventuellt vid något lägre nivå.

Ett sådant system skulle göra valsystemet smidigare och leda till en ökning av demokratins intensitet och effektivitet. Även på denna punkt hoppas jag att folkstyrelsekommittén med öppna ögon och utan låsningar kan lägga fram förändringar som motverkar den "kartellisering av folkstyrelsefunktionen" som statsvetarna Gidlund pekar på i den av kommittén utgivna boken Makten från folket.

Anf. 155 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Alf Svensson, när han polemiserar mot en icke här närvarande, nämligen statsministern, borde vara litet mera noggrann med sina uppgifter. Alf Svensson uppgav att socialdemokraterna är överrepresenterade i förhållande till exempelvis miljöpartiet. Den överrepresentationen delar socialdemokraterna med alla partier som passerat 4-procentsgränsen, även med centern. Då talar jag om partibeteckningen centern. Till centern hör även Alf Svensson. Också centern är överrepresenterad i förhållande till miljöpartiet.

Anf. 156 ALF SVENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker knappast att Olle Svensson behöver göra så stor affär av att Ingvar Carlsson inte är närvarande. Ingvar Carlsson tog upp i den nu återopade frågestunden den valsamverkan som ägt rum mellan centerpartiet och kds. I den frågestunden, det vet Olle Svensson väldigt väl, kunde varken någon centerpartist eller jag blanda sig i meningsutbytet. Det fick bara äga rum mellan Ingvar Carlsson och Anders Björck. Men det hindrade inte Ingvar Carlsson från att rejält hälsa på oss i denna frågestund.

Som jag sade går det alltså med hjälp av en spärregel att få fler mandat än vad man direkt skulle få om absolut proportionalitet skulle råda. Jag är på det klara med att alla partier har nytta av det. Men det var just därför att en socialdemokrat talade om en underrepresentation som jag naturligtvis apostroferade en socialdemokrat.

Anf. 157 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag missunnar inte Alf Svensson att här efteråt kommentera den debatt som ägde rum mellan Anders Björck och Ingvar Carlsson. Jag bara noterade att Alf Svensson kom med inkorrekta uppgifter.

Anf. 158 ALF SVENSSON (c) replik:

Herr talman! Om Olle Svensson anser att det är ett axiom att det skall finnas en spärr på 4 % och att den med en naturlags nödvändighet måste finnas med när man talar om överrepresentation eller underrepresentation, då kan man måhända drista sig till att tala om att uppgifter är inkorrekta. Men om man talar om att vi sitter här som representanter för folket och man ändå måste betrakta en spärr som en inskränkning av den direkta representationen, då tycker jag att mina uppgifter i allra högsta grad kan karakteriseras som korrekta.

Anf. 159 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag begärde ordet när Daniel Tarschys haft sitt sista inlägg, närmast för att säga att jag instämde i det han sade. Nu har han lämnat kammaren, så han kan inte glädjas åt detta vid det här tillfället. Jag hoppas att han gör det när han läser protokollet. Det var kloka ord han sade i sitt sista anförande. Det gäller här alltså hans sista anförande, inte hans första.

Jag har under den debatt som förts i dag blivit fylld av stor optimism. Jag utgår från att alla partier, som också är representerade i folkstyrelsekommitén, helhjärtat kommer att sluta upp kring de mångåriga reformkrav som centern ställt i denna kommitté och som, om de genomfördes, radikalt skulle förbättra riksdagens arbetsformer.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av justitieutskottets betänkande 37.)

Anf. 160 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera justitieutskottets betänkande 35 om anslag till utredningar m. m.

Det straffrättsliga påföljdssystemet m. m.

Anf. 161 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Bakom denna något gråa och tråkiga titel på justitieutskottets betänkande nr 33 döljer sig ett flertal frågor som har att göra med det straffrättsliga påföljdssystemets utformning och innehåll. Det har väckts en mängd motioner som belyser både partiernas och enskilda ledamöters synpunkter på principerna om straffrättens grunder och utformning.

Att man kan avhållas från att göra något genom hot om bestraffning är straffrättens uppenbart obestridliga utgångspunkt. Denna tanke har säkerligen ett mycket fast underlag i det allmänna rättsmedvetandet, och den är ursprunget till den straffrättsteori som brukar kallas för allmänprevention.

Den allmänpreventiva teorin har tre olika beståndsdelar. Den första är den självklara tanke som jag nyss gav uttryck åt, nämligen att människor låter bli att begå brott på grund av det obehag som de då kan utsättas för.

Det leder i sin tur till en andra konsekvens, nämligen att brott skall bestraffas. Det förutsätter en hög upptäcktsrisk, dvs. ett polisväsende och att alla vi samhällsmedborgare hjälper polisen i dess arbete. Det förutsätter också en effektiv och säker lagföring, där lika brott leder till lika påföljd och snabb och konsekvent straffverkställighet.

Kan man upprätthålla en sådan kriminalpolitik, när man långsiktigt allmänpreventionens mål, nämligen en normbildning i samhället där brottsliga beteenden i sig av alla upplevs som klandervärda och förkastliga och som leder till att man låter bli att begå brott.

Allmänpreventionens yttersta tanke är att man *inte* straffar därför att brottslingen är moraliskt klandervärd, utan för att brottet skall framstå som klandervärd genom att man straffar brottslingen. Straffet förhindrar på detta sätt på lång sikt brott hos alla, genom att beteendets förkastlighet inpräntas.

Den svenska brottsbalken bygger emellertid i sina grunder på en annan idé, nämligen den individualpreventiva tanken förenad med något som brukar kallas för behandlingstanken. Enligt denna idé fäster man avseende vid den individ som redan har begått ett brott, och påföljden – en för varje individ tillrättalagd vård eller behandling – förutsätts fungera så att denne inte upprepar beteendet.

Individualpreventiva tänkesätt leder till olika påföljd för lika brott. Det innebär, i vart fall delvis, att individen inte görs helt ansvarig för sina gärningar, utan dessa antas bero på sociala, psykiska eller fysiska brister hos individen, vilka går att avhjälpa med stöd, vård och behandling.

Individualpreventionen och behandlingstanken har de senaste åren utsatts för en delvis mycket hårdhänt kritik i den svenska straffrättsliga debatten. Vi moderater, herr talman, har i mycket instämt i denna kritik. Vi menar att vår brottsbalk i grunden skall präglas av ett allmänpreventivt synsätt. Det hindrar inte att vi vet att väldigt många av de individer som begår brott också har brister i sin sociala, psykiska och kanske också fysiska bakgrund och att de i flera hänseenden är i behov av hjälp och stöd, många gånger även av vård. Men det är ingen straffrättslig fråga, utan det handlar här om att vi alla måste ge vårt stöd och avhjälpa dessa brister, hos brottslingar lika väl som hos alla andra människor i samhället.

Låt mig, herr talman, i detta sammanhang undanröja den vanföreställning som mycket ofta förknippas med allmänprevention. Vanföreställningen är att allmänprevention förutsätter eller t. o. m. innebär hårda och långa straff. Så är inte alls fallet. Allmänprevention förutsätter endast att upptäcktsrisken är hög, att man reagerar, att man straffar konsekvent, att påföljden inträffar kort tid efter brottet och att påföljden faktiskt innebär ett obehag. Kort sagt: Allmänprevention innebär att straffrätten fungerar förutsebart och konsekvent.

Fängelsestraffkommitténs nyligen framlagda betänkande innebär på många punkter ett glädjande uppvaknande från det motstridande och irrationella idéunderlag som präglar den svenska brottsbalken.

Vi moderater har i vår första reservation i detta betänkande velat

understryka vikten av att allmänprevention blir riktningsgivande för utformningen av brottsbalken med anledning av straffrättskommitténs betänkande.

Herr talman! Våra övriga reservationer till detta betänkande är egentligen bara klara logiska konsekvenser av det jag hittills har sagt.

Vår hårda kritik av de regler om villkorlig frigivning som regeringen införde för några år sedan har inte på någon punkt rubbats. Inte heller fängelsestraffkommitténs förslag om obligatorisk villkorlig frigivning efter två tredjedels strafftid är acceptabelt från våra utgångspunkter.

Det måste rimligen vara så att det av domstolen utdömda straffet skall avtjänas. Annars kommer ju de egentliga rättsverkningarna av en straffdom att helt väsentligt skilja sig från vad domen enligt sin lydelse går ut på. Det går inte att skapa trovärdighet för en straffrätt som fungerar så inkonsekvent. Om vi kan komma överens om att strafftiderna blir för långa genom de av domstolarna utdömda straffen, då får vi här i riksdagen bekväma oss till att i lagstiftningen dra ner straffskalorna, vilket principiellt alls inte är främmande för ett allmänpreventivt tänkande. Men det måste vara konsekvens i vår lagstiftning.

Herr talman! Påföljden villkorlig dom har vissa fördelar, framför allt när det gäller en förstagångsförbrytelse av lindrigare art, som av domstolen kan bedömas som en engångsföreteelse. Men om villkorlig dom döms ut flera gånger mot samma individ, uppfattas självfallet detta efter en tid både av allmänheten och av den enskilde inte som en reaktion på ett brott utan som att rättsväsendet över huvud taget inte reagerar. Enligt moderaternas uppfattning bör domstolen i vart fall bestämma hur långt fängelsestraff gärningen förtjänar, men medge ett villkorat anstånd med verkställigheten. Vid återfall i brott skall fängelsestraffet omedelbart verkställas. Då får den villkorliga domen den lydelse och den verkan som avsetts.

Enligt vår mening bör också påföljden skyddstillsyn ges ett mer pregnant innehåll genom att den dömda verkligen får en intensiv övervakning. Bl. a. av detta skäl kunde vi inte medverka till den inbesparing av tjänster inom frivården som kammaren diskuterade för en tid sedan.

Herr talman! En mycket stor del av brottsligheten i vårt land utgörs av återfall i brott. Det är fråga om individer som gång på gång återfaller i brott. Jag erkänner gärna att det är förenat med stora principiella svårigheter att finna rimliga och adekvata påföljder för upprepad återfallsbrottslighet. Men helt klart är att den nuvarande ordningen, med i många fall ingen reaktion alls vid återfall i brott under skyddstillsyn, inte kan fortgå. Vid återfall i brott måste enligt vår mening skyddstillsynsdomen undanröjas och ersättas av en mer kännbar påföljd.

Från alla borgerliga partier upprepar vi återigen vårt krav på att intrång och stöld i ett hem regelmässigt skall anses som grov stöld. Skyddet för hemfriden och integriteten för de enskilda medborgarna måste få ett starkare värn i brottsbalken. Det är egendomligt att socialdemokraterna inte vill gå oss till mötes här. I stället har de via bevissåkringslagen i skattelagstiftningen givit staten mycket långtgående befogenheter att tränga in i enskildas hem utan att ens allvarlig brottsmisstanke föreligger. Brott mot enskild tycks man från socialdemokratiskt håll inte se med större allvar än att man till varje pris tillförsäkrar staten medel att utkräva skatt från medborgarna.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 6, 8 och 9 i justitieutskottets betänkande nr 35.

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

Anf. 162 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Om något uttryck kan vara både praktiskt och spännande, kortfattat men ändå inrymma mycket är det uttrycket m. m. – med mera. I det här betänkandet, som enligt sin överskrift handlar om anslag till utredningar m. m., är det alltså reservationsanslaget på 19,5 miljoner till utredningar som tar den minsta texten, medan så viktiga frågor som strafftidens längd, villkorlig frigivning, preskriptionstiden för häleri, uppbörd av böter och skydd för uppgiftslämnare inryms under den samlande beteckningen "m. m.". Alla sådana frågor tilldrar sig av naturliga skäl alltid ett stort intresse i justitieutskottet.

Låt mig också inledningsvis nämna att ett enigt utskott visserligen har avstyrkt bifall till en motion som behandlar uppbörd av domstolsböter och som kommer med det självklara kravet att den som har bötfällts av domstol skall ha möjlighet att frivilligt snabbt få betala böterna utan att behöva vänta på indrivning av kronofogden. Utskottet delar alltså motionärens krav, men eftersom vi har fått en försäkran om att problemet är på väg att lösas har vi inte funnit skäl till att i år göra något tillkännagivande. Vi utgår från att regeringen läser i texten att arbetet skall bedrivas med största skyndsamhet.

I justitieutskottet är vi också så till vida eniga med motionären bakom motion nr 703 om skydd för uppgiftslämnare att vi anser det vara ett allvarligt problem när vittnen t. ex. kan bli föremål för utfrysning eller bli trakasserade och kan behöva skydd. Vi vet att det här inte är något nytt problem, och det är tyvärr inte heller så lätt att lösa, men vi vet också att man i regeringskansliet i denna fråga gör så gott man kan. Vi har av den anledningen inte funnit skäl att ställa oss bakom motionärens krav så som det har framställts.

Vi har också enhälligt avstyrkt bifall till motioner om beräkning av preskriptionstiden vid häleri och om översyn av straffen för varusmuggling.

Däremot råder det inte enighet i några mer centrala frågor som rör främst påföljder för brott, och jag skall hastigt beröra de tre reservationer som är undertecknade av folkpartisterna i utskottet.

Böter, fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, överlämnande till särskild vård, det är olika typer av samhällets reaktioner på enskilda brott, och därtill kommer att det i diskussionen ofta har förts fram förslag också på andra och nyare typer av påföljder.

Det finns förmodligen inte någon som vill helt avskaffa fängelsestraffet. Tyvärr är det ett nödvändigt ont, som måste tillgripas mot vissa brott och vissa lagbrytare. Men vi är också ense om att det är viktigt att inte behöva döma till fängelse i onödan, om ett brott kan sonas bättre på annat sätt, och vi är ense om att vi måste söka efter alternativ. Från folkpartiets sida anser vi att det som vi i vår partimotion om rättssäkerheten kallar samhällstjänst är värt att pröva. Vi menar med det att den som fälls för ett brott och förklaras ansvarig för det skall kunna dömas till att utföra ett arbete, och vi menar att det i första hand bör provas om det går att finna arbeten som anvisas av ideella och kyrkliga organisationer. Utskottsmajoriteten hänvisar till frågan övervägs och att ett förslag är att vänta inom kort. Det är ju bra, men vad betyder det i dagar, månader eller år?

*Det straffrättsliga på-
följdssystemet m. m.*

Vi anser för vår del att det inte alls vore omöjligt att överväga en försöksverksamhet innan man binder sig helt, särskilt som det råder litet delade meningar i frågan. Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 7, som är undertecknad av ledamöter från folkpartiet och centern.

När det gäller frågan om den villkorliga frigivningen och om den skall ske efter halvtid, efter tre fjärdedels tid eller om vi över huvud taget skall ha det institutet, vill jag för folkpartiets del främst hänvisa till vad jag sade i den frågan när vi för tio dagar sedan diskuterade anslagen till fängelserna. Folkpartiet vill alltså återgå till villkorlig frigivning efter två tredjedelar av tiden, och vi menar att den då skall vara obligatorisk. De närmare skälen framgår av partimotionen och av reservation nr 3, som jag alltså yrkar bifall till.

Jag yrkar också bifall till reservation nr 9, där vi tillsammans med moderaterna och centern begär en lagändring i syfte att utvidga brottsrubriceringen "grov stöld" så att dit också hänförs alla inbrott. Med tanke på den sena timmen skall jag avstå från att lägga ut texten om detta eftersom Björn Körlöf redan har gjort det. Jag kan i allt hänvisa till det han sade i sitt inlägg alldeles nyss.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 163 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Sedan 1980 har våldsbrotten ökat med 24 %. Med våldsbrott menas i detta sammanhang mord, dråp samt grov och annan misshandel. Till brotten räknas även försök och förberedelser. Även rånbroten, som innehåller ett moment av våld eller hot om våld, har ökat. Aldrig tidigare har så många rån anmälts som nu. Till detta skall läggas att våldsinslaget i de enskilda brotten blir allt grövre och råare.

Utvecklingen av våldsbrottsligheten inger stark oro. Människor har rätt att kräva insatser för att bryta utvecklingen. Vi har all rätt att kräva ett samhälle där människor kan vistas på allmän plats utan att känna rädsla för överfall eller rån.

Samhällets våldsbekämpande arbete är beroende av insatser från såväl polis som domstolar och allmänhet. Vi måste med kraft markera att våldshandlingar inte kan accepteras. Straffen för våldsbrott skall vara så avpassade att de avskräcker. Fängelsestraffkommitténs majoritets nyligen avlämnade förslag i detta sammanhang är oacceptabelt. Vi i centerpartiet kan inte medverka till att samhällets sanktioner mot våldsbrott mildras till den grad att vissa våldsbrott i framtiden närmast ursäktas. Misshandel, vare sig den rubriceras som grov eller ej, är ett allvarligt övergrepp mot den misshandlades personliga integritet. Det är våldsinslaget som sådant, snarare än resultatet av våldet i varje enskilt fall, som skall leda till ett kännbart straff.

Jag vill med det anförda yrka bifall till reservation nr 5 till detta betänkande, där Elving Andersson och jag närmare utvecklar vår syn på straffen för våldsbrott.

När det gäller frihetsstraff finns det inte mycket annat att välja mellan än fängelse eller skyddstillsyn. Detta är speciellt bekymmersamt då det gäller unga lagöverträdare. I många länder finns i dag en straffpåföljd som inte är så

nedbrytande för den dömda, hans närmaste omgivning och samhället, nämligen samhällstjänst. Samhällstjänst kan vara att den dömda ett visst antal timmar under en viss tidsperiod utför samhällsnyttigt arbete på sin fritid. Detta arbete skall utföras oavlönat och i första hand på den dömdes vistelseort.

Arbetet kan bestå av uppgifter som tillhandahålls av ideella och liknande organisationer. Hit räknas också kyrkliga sammanslutningar. Även fackliga organisationer bör kunna ge arbetsuppgifter. Den ordinarie arbetsmarknaden behöver därför inte fräntas några arbetstillfällen.

Enligt centerpartiets uppfattning bör samhällstjänst införas på försök på några platser i landet. Genom en försöksverksamhet bör vi kunna vinna värdefulla erfarenheter om hur samhällstjänsten rent praktiskt skall organiseras i vårt land. Detta kan sedan läggas till grund för ett fortsatt genomförande.

Jag yrkar härmed bifall till reservation 7.

Fr. o. m. den 1 juli 1983 förändrades reglerna för villkorlig frigivning så att frigivning numera normalt sker efter halva strafftiden. Vid riksdagens behandling av propositionen hävdade vi att strafftidens längd och avtjänad strafftid måste stå i rimlig relation till varandra. Vi varnade också för effekterna av de förändrade strafftiderna särskilt för personer som gjort sig skyldiga till grova brott såsom narkotikabrott. En utvärdering av den s. k. halvtidsfrigivningens effekter visade också på en kraftig ökning av brottsligheten under hösten 1983.

Fängelsestraffkommittén har föreslagit en återgång till frigivning när två tredjedelar av strafftiden avtjänats. Härigenom åstadkoms en bättre överensstämmelse mellan utmätt straff och det som verkligen avtjänas. Från centerpartiets sida menar vi dock att villkorlig frigivning bör ske fakultativt, dvs. en prövning i varje enskilt fall på så sätt som skedde tidigare. Detta bör beaktas i det pågående reformarbetet och ligga till grund för det förslag till ändringar i påföljdssystemet som regeringen kan förutses komma att senare förelägga riksdagen.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 4.

Människor som förlorar ägodelar och tillhörigheter genom lägenhetsinsbrott drabbas inte bara av en ekonomisk förlust. Ofta är ägodelarna oersättliga för den bestulne. Därtill kommer känslan av att privatlivet kränks. Särskilt tydligt framstår det när inbrottet kombineras med skadegörelse.

Mot den här bakgrunden vill jag slutligen också yrka bifall till reservation nr 9 i detta utskottsbetänkande.

Anf. 164 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I det betänkande från justitieutskottet som kammaren nu debatterar behandlas en rad motioner med yrkanden som berör det straffrättsliga påföljdssystemets utformning och innehåll.

Låt mig först säga att jag är något förvånad över att det till utskottsbetänkandet fogats hela nio reservationer. Med tanke på att det för närvarande pågår ett omfattande beredningsarbete och reformarbete med utgångspunkt i bl. a. frivårdskommitténs betänkande och det nyligen avgivna betänkandet

från fängelsestraffkommittén, borde utskottet ha kunnat enas om att avvakta det pågående beredningsarbetet. Det brukar ju vara den princip som utskotten följer när det gäller utrednings- och reformarbete. Riksdagen kommer på grundval av de berörda kommittébetänkandena, remissutfallet och regeringsberedningen att inom loppet av något år få ta ställning till en, efter vad jag förstår, ganska genomgripande förändring av påföljdssystemet.

Jag skulle egentligen kunna stanna vid att yrka avslag på samtliga reservationer med hänvisning till det pågående reformarbetet, men eftersom diskussionen har tagits upp här i kammaren, skall jag något beröra vad som har sagts här och i de reservationer som har avgivits med anledning av utskottets betänkande.

Innan jag gör det vill jag emellertid nämna några av utgångspunkterna för det reformarbete som nu pågår. Björn Körlof har visserligen redan sagt det, men jag vill ändå än en gång understryka att huvuduppgiften för kriminalpolitiken är att motverka brottsligheten. Något annat vore ju konstigt. Man måste dock vara medveten om att straffsystemet i detta avseende inte är ett särskilt effektivt instrument. För detta talar erfarenheter från både Sverige och utlandet. Det finns inte någon koppling mellan stränga straff och låg brottsnivå. I själva verket torde sådana faktorer som hög upptäcktsrisk och snabbhet i det rättsliga förfarandet ha större betydelse för effekten av brottsbekämpningen. Detta underströk också Björn Körlof. Jag tror emellertid att man på ganska goda grunder kan slå fast att brottsutvecklingen huvudsakligen styrs av faktorer som är oberoende av straffsystemet. En medveten kriminalpolitik måste således vidga perspektivet utanför straffsystemet. Vad som krävs är brottsförebyggande åtgärder i vidsträckt bemärkelse, alltså reformer inom familjepolitiken, arbetslivet, fritidsverksamheten och sociala åtgärder för att minska drogmissbruk och utslagning. Det gäller att pressa tillbaka arbetslösheten och kanske särskilt ungdomsarbetslösheten. Men det gäller också att genom mer traditionella brottsförebyggande åtgärder som tekniskt skydd minska antalet tillfällen där brott kan begås.

Naturligtvis har också den traditionella kriminalpolitiken, den som rör straffsystemet och dess tillämpning, betydelse för efterlevnaden av de straffrättsliga normerna. Det är dock knappast graden av repression som har betydelse utan snarare kriminaliseringen av ett visst beteende, stor upptäcktsrisk och snabbhet i samhällets reaktion.

Ett ökat användande av fängelsestraff är således inte ett verksamt medel när det gäller att minska brottsligheten eller ens motverka en ökning av denna. Utgångspunkten för det reformarbete som pågår är också att eftersträva en viss minskning av användandet av fängelsestraffet och finna alternativa påföljder till frihetsstraffet. Detta gäller inte minst från humanitär synpunkt. Starka skäl talar för en begränsning av användandet av fängelsestraffet. Det är numera ganska allmänt erkänt att ingen blir bättre av frihetsstraff. Frihetsstraffet motverkar sitt syfte också genom att de dömda ofta är sämre ställda – t. ex. i fråga om arbete och bostad och i fråga om möjligheter att vinna medmänniskors förtroende och erkännande – när de kommer ut från anstalten än de var före domen. Dessutom fungerar anstalterna ofta, om jag får uttrycka det så, som skolor i brott. De förstärker och bygger upp en kriminell identitet.

Fängelsestraffkommittén, som åberopats i debatten här och som nyligen avlämnat sitt betänkande, har haft det här synsättet som utgångspunkt för sitt arbete. Det har tagit sig uttryck i förslag till förändringar i straffskalorna, förändringar som tar sikte på en försiktig sänkning av straffnivån. Arbetet har också inriktats på att anpassa de olika brottens straffvärde till ett mer modernt synsätt. Så t. ex. har fängelsestraffkommittén ansett att de rena förmögenhetsbrotten, utom skadegörelsebrotten, allmänt sett har ett alltför högt straffvärde medan däremot brott som riktar sig mot den personliga integriteten, främst våldsbrotten, har haft ett alltför lågt straffvärde och bör höjas.

Den försiktiga sänkningen av den allmänna nivån på straffen som föreslås av fängelsestraffkommittén tar sig också uttryck i en utvidgning av bötesstraffets användningsområde.

Fängelsestraffkommittén föreslår också slopande av halvtidsfrigivningen och övergång till obligatorisk två tredjedels frigivning. Dessutom framläggs en rad förslag om påföljdssval och straffmätning. Återfallets betydelse behandlas också av kommittén. Också en rad andra för det straffrättsliga påföljdssystemet väsentliga frågor tas upp i kommitténs digra betänkande.

Herr talman! Jag har velat ge den här allmänna bakgrunden till det reformarbete som nu pågår och som har sin tonvikt främst i regeringskansliet. Kammarerna får tillfälle att utförligt återkomma till de här frågorna både i anslutning till att vi skall behandla förslag med anledning av frivårdskommitténs betänkande och när vi skall behandla propositionen med anledning av det betänkande som fängelsestraffkommittén avlämnat.

Jag går över till att något kommentera de reservationer som har avgivits till utskottets betänkande.

I reservation 1 av Björn Körlof m. fl. moderater i utskottet sägs att riksdagen bör ge regeringen till känna vad som anförts i reservationen om att allmänpreventionen skall ges en framträdande roll i straffsystemet. Synen på de olika preventionsteorierna är naturligtvis av stor betydelse för utformningen av ett straffsystem.

Fängelsestraffkommittén har fört ett utförligt resonemang om de olika preventionsteorierna. Allmänpreventiva överväganden, säger man, har en grundläggande betydelse för beslut om kriminalisering av en viss gärning. Däremot menar kommittén att när beslut fattats om att ett visst handlande skall kriminaliseras har de allmänpreventiva resonemangen inte särskilt stor betydelse när det gäller frågan om vilken straffskala som skall knytas till brottet. Brottsens straffskalor bör enligt kommittén i stället baseras på brottens svårighet eller förkastlighet.

Fängelsestraffkommittén har här anlagt ett synsätt när det gäller allmänpreventionen som stämmer väl överens med vad som framhållits i den kriminalpolitiska debatt som nu har förts under några års tid. Mot bakgrund av att dessa frågor nu är föremål för remissbehandling finns det, menar jag, ingen anledning för riksdagen att göra något uttalande i den riktning som förespråkas i reservation 1.

Frågan om villkorlig frigivning behandlas i tre reservationer. Jag konstaterar att de borgerliga partierna har tre helt olika linjer när det gäller synen på den villkorliga frigivningen.

De nuvarande reglerna för villkorlig frigivning, som innebär villkorlig frigivning efter halva avtjänandetiden för merparten av de dömda, har utsatts för ganska stor kritik i den kriminalpolitiska debatten. Reformen beslutades ju i ganska stor och bred politisk enighet. Men det ligger onekligen en del i den kritik som har framförts. På många håll har den uppfattningen hävdats att åtminstone huvuddelen av de av domstolen avmätta straffen bör verkställas på det sätt som man normalt föreställer sig, nämligen i anstalt. Även särregleringen, med sin individuella återfallsbedömning, kan på goda grunder ifrågasättas.

Det har varit möjligt för fängelsestraffkommittén, vid översynen av straffskalorna, att lägga fram ett förslag som innebär en annan form av villkorlig frigivning utan att för den skull straffen skärps. Kommitténs förslag innebär som bekant obligatorisk villkorlig frigivning efter två tredjedelar av anstaltstiden.

I reservation 2 av moderaterna i utskottet föreslås att den villkorliga frigivningen i princip slopas. Det är bara i enskilda fall, som en belöning för gott uppförande, som det enligt moderaterna bör komma i fråga att tillämpa frigivning. Moderaterna vill i sin reservation att riksdagen skall göra ett uttalande i den här riktningen. Jag vill till det säga att jag tycker att det är något märkligt att man nu vill föregripa det remissarbete och beredningsarbete som pågår med anledning av kommitténs betänkande.

Med hänvisning till att frågan är under beredning yrkar jag avslag på reservation 2.

Jag skulle kunna använda samma motivering för ett yrkande om avslag på den folkpartistiska reservationen, men jag måste nog ta litet tid i anspråk när det gäller den, för jag tycker att den är ännu märkligare än den moderata reservationen. Folkpartisterna föreslår nämligen att kammaren omedelbart skall begära en beställning, som innebär en obligatorisk två tredjedels frigivning, och det innan kammaren har möjlighet att ta ställning till fängelsestraffkommitténs betänkande om propositionen med anledning av översynen.

Detta skulle innebära omfattande budgetmässiga konsekvenser, och det skulle framför allt – vilket kanske är allvarigare – leda till en avsevärd straffskärpning i förhållande till nu gällande praxis. Det skulle leda till ett väsentligt ökat behov av anstaltsplatser. De utdömda strafftiderna skulle i ett enda slag öka med 30 %.

Jag måste ställa två frågor till folkpartiets talesman Karin Ahrlund.

Har folkpartiet i sitt budgetalternativ tagit upp medel för byggandet eller ianspråktagandet av det antal anstaltsplatser som blir erforderligt, om folkpartiets förslag i det här avseendet skall genomföras, eller anser kanske folkpartiet att det finns ett utrymme att öka budgetunderskottet?

Den andra frågan är: Anser folkpartiet att vi av kriminalpolitiska skäl behöver skärpa straffen? I så fall tycker jag att man skall säga det rakt ut i debatten.

Jag yrkar avslag på reservation 3.

I reservation 4 av de centerpartistiska ledamöterna i utskottet föreslås en tredje variant av villkorlig frigivning. Man menar att det skall vara ett system för två tredjedels villkorlig frigivning men att den villkorliga frigivningen

skall vara fakultativ. Med samma motivering som jag yrkar avslag på den moderata reservationen yrkar jag avslag på den centerpartistiska. Jag anser att kammaren har anledning att avvakta det reformarbete och det beredningsarbete som pågår.

I reservation 5 av Gunilla André och Elving Andersson berörs frågan om straffen för våldsbrott. Reservanterna vill att riksdagen nu skall ta ställning mot fängelsestraffkommitténs förslag till straffskalar för dessa brott och då särskilt straffskalan för misshandelsbrott. Det sägs i reservationen att fängelsestraffkommittén föreslagit en sänkning av straffen för misshandel. Detta reagerar reservanterna mot och vill att riksdagen skall uttala sig mot fängelsestraffkommitténs förslag i dessa delar.

För det första vill jag säga att jag, precis som när det gäller de övriga reservationerna, tycker att det är konstigt att man bryter ut en sådan här bit ur ett stort komplex och vill att riksdagen skall göra uttalanden, när det nu pågår ett brett översynsarbete och ett brett remissarbete.

För det andra vill jag något i sak bemöta det påstående som görs i reservationen och som kan tolkas som att fängelsestraffkommittén har sett milt på våldsbrottsligheten. Så är långt ifrån fallet. Ett genomgående drag i fängelsestraffkommitténs syn på de här frågorna är att man förordar en sänkning av förmögenhetsbrottens straffvärde men en skärpning av straffvärdet när det gäller våldsbrotten.

Grundinställningen har varit att lagstiftaren genom straffskalan för misshandel skall göra klart att våldshandlingar som riktar sig mot andra människor hör till de brott som samhället synnerligen kraftigt tar avstånd ifrån. Det som möjligen har förett reservanterna till den bedömning de har gjort är att förslaget från kommittén öppnar möjligheten att döma till lägst 100 dagsböter när det gäller normalgraden av misshandel. Men införandet av böter i straffskalan för normalgraden av misshandel innebär inte att fängelsestraffkommittén ser mindre allvarligt på misshandelsbrottet. Ett högt bötesstraff, som det här kan bli fråga om, är en kännbar påföljd. Det har dessutom inte de skadeverkningar som ett fängelsestraff normalt har.

Det föreslås också en höjning av högsta antalet dagsböter, en icke oväsentlig sådan höjning.

Övergång till höga bötesstraff avses enligt kommittén bara ske för en mindre del av misshandelsfallen. Det gäller framför allt sådana fall som för närvarande hamnar på nivån fängelse i en månad eller kortare tid. I flertalet av dessa fall dömer man för närvarande till villkorlig dom jämte böter. Någon mer betydande övergång från fängelse till böter för misshandel blir det således inte fråga om enligt kommitténs förslag.

Jag yrkar avslag på reservation 5.

I reservationerna 6 och 7 behandlas frågor som har att göra med alternativa påföljder till fängelsestraffet. Det gäller villkorligt fängelse, och det gäller frågan om samhällstjänst. Utskottet har i flera sammanhang uttalat att det är viktigt att finna alternativ till frihetsstraffen och att en önskvärd minskning av frihetsstraffet bör kunna komma till stånd, om sådana alternativ kan skapas.

Utskottsmajoriteten menar att det inte finns någon anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av motionsönskemålen. Motivet här till är, som jag har varit inne på flera gånger, att det pågår ett brett

beredningsarbete av de här frågorna. Kammarerna får ju möjlighet att återkomma till denna behandling, när vi har att ta ställning till en proposition med anledning av frivårdskommitténs betänkande.

Dessa synpunkter gäller också reservation 8, som behandlar frågan om återfallens betydelse. Även den frågan har fängelsestraffkommittén behandlat, och den är nu föremål för remissinstansernas yttrande. Vi får möjlighet att återkomma till den frågan när propositionen blir föremål för behandling i kammarerna.

Därför yrkar jag också avslag på reservation 8.

I reservation 9 föreslås att det, som jag uppfattat det, skall göras en ändring av gärningsbeskrivningen för grov stöld, så att inbrott alltid skall betraktas som grov stöld. Jag vill här erinra om att den domstolspraxis som utvecklas på området innebär att inbrottsstöld i en bebodd lägenhet i princip alltid bedöms som grov stöld.

Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation 9.

Herr talman! Bortsett från dessa ganska många reservationer är utskottet, som också Karin Ahrlund nämnde, enigt i de övriga spörsmålen. Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 165 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén frågade varför vi har så många reservationer, när det pågår ett utredningsarbete och ett remissförfarande och en ganska stadgad princip brukar vara att man då avvaktar detta arbete. Skälet till detta är helt enkelt att i varje fall vi från moderaternas sida i fråga om några punkter har tänkt ganska länge och, får man lov att säga, har vår uppfattning färdig. En sådan uppfattning är att vi anser att den otroliga dumhet – jag brukar normalt inte ta till så kraftiga uttryck här i riksdagen – som regeringen gjorde när den 1983 införde de nya reglerna om villkorlig frigivning alldeles ohyggligt har komplicerat fängelsestraffkommitténs arbete och dessutom försvårat utskottets arbete. Om man inför halvtidsfrigivning och det samtidigt – vilket då var fallet – pågår en utredning som skall se över straffskalorna för i stort sett hela brottshalten och dessutom en stor del av specialstraffrättens brott, är det klart att det blir komplicerat. Är tanken att man skall få ned straffnivån i samhället och inte använda frihetsstraff i så stor utsträckning? Det är möjligt att vi skall göra så – det kanske t. o. m. är bra ur allmänpreventiv synpunkt. Det viktiga kanske är att resurserna går till att hitta så många fler som möjligt av dem som begår brott. Är detta huvudsyftet, kan jag inte begripa varför regeringen ändrade reglerna för villkorlig frigivning.

Nu står vi inför den situationen att fängelsestraffkommittén, obegripligt nog, föreslår att vi skall gå tillbaka till frigivning efter två tredjedelar av avtjänat straff. Hur skall allmänheten uppfatta ett sådant straffsystem och en regering som heter sig så inom straffsystemets ram att det för ena året skall ske frigivning efter halva strafftiden, andra året efter två tredjedelars strafftid, och när detta ibland är obligatoriskt och ibland fakultativt? Varför kan man inte hålla sig till den mycket enkla och grundläggande princip som säger att den dom som domstolen utdömer också skall avtjänas? Det är en

mycket enkel och lättfattlig princip som envar förstår.

Jag kan inte förstå varför man – det gäller även mina borgerliga medbröder – laborerar med olika förslag i fråga om detta. Det finns bara ett sätt som är principiellt rakt och enkelt. Det är att den dom som domstolen utdömer också skall avtjänas. Man kan tänka sig en liten ventil för gott uppförande, att de som under anstaltsvistelsen verkligen anstränger sig för att återgå till ett normalt liv skall kunna frigges något tidigare. Men detta skall inte vara någonting som man på rak arm bara kan få. Jag förstår inte hur ni socialdemokrater resonerar i denna fråga.

Lars-Erik Lövdén frågade också om straffsystemet var effektivt. Den frågan kan man ju ställa rakt ut i luften. Men motfrågan blir då, och det tror jag att Lars-Erik Lövdén håller med mig om: Vad händer egentligen om man tar bort straffsystemet? Jag tror att vi alla är överens om att det skulle bli sådana effekter att det blev väldigt svårt att leva här i samhället. Jag tror alltså att vi måste ha ett straffsystem och att vi är överens om detta. Det skall fungera effektivt, vara konsekvent och det skall fungera ur rättssäkerhetssynpunkt. Jag tror inte att vi behöver diskutera detta.

Jag nämnde att vi moderater hade tagit upp frågor om andra påföljder än fängelse, som man redan i dag kan konstatera inte fungerar bra, och dessa har vi tagit upp i två reservationer. Ordalagen i reservationerna är försiktiga, men vi pekar på möjligheterna att få några typer av påföljder att fungera mera effektivt.

Det är i dag helt klart att upprepade domar som inte innebär någon egentlig reaktion från samhällets sida utan bara är ett papper med en varning inte fungerar. Det måste alltså vara en kännbar påföljd, som innebär att den enskilde upplever någon sorts obehag, och därför har vi laborerat med tanken på villkorligt fängelse och möjligheten att kombinera olika typer av påföljder, så att det verkligen upplevs som kännbart för den enskilde om han förbryter sig eller missbrukar det förtroende som domstolen har givit honom.

Anf. 166 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Låt mig först deklarerar för Lars-Erik Lövdén – som klagat på bristande enighet i utskottets betänkande – att jag inte är av den uppfattningen att enighet absolut har ett värde i sig. Det är många gånger bra med enighet, men i dessa frågor tror jag inte att någon av oss som deltar i denna debatt kan slå sig för bröstet och säga att "jag har den absolut bästa lösningen på dessa problem". Vi måste ta denna debatt seriöst och säga oss själva, att när det handlar om frågor om brott och straff och tillrättaförande är det inte fråga om socialism eller marknadsekonomi, där vi är mycket fasta i vår tro, utan det är fråga om mänskligt beteende, där vi kanske måste vara litet försiktigare.

Samtidigt tycker jag att Lars-Erik Lövdén bör inse att det kan vara ett värde i sig när vi reserverar oss trots att det pågår utredningsarbete, som det gör på så många områden, därför att det visar åt vilket håll vi lutar, i vilken riktning vi vill att reformarbetet skall drivas. Det är det vi försöker visa när vi reserverar oss i viktiga frågor.

Vidare några ord med anledning av att det finns tre olika reservationer om den villkorliga frigivningen. Låt mig bara påpeka att det råder fullständig

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Det straffrättsliga på-
följdssystemet m. m.*

enighet – kanske t. o. m. med socialdemokraterna – om att det nuvarande systemet faktiskt är en "flopp". Det råder också enighet bland de tre borgerliga partierna om att vi bör göra någonting åt detta snart.

Jag vill säga till herr Körlof att det i dag är systrar och inte bröder som han debatterar med på den borgerliga sidan.

Lars-Erik Lövdén ställde två frågor till folkpartiet. Jag kan glädja honom med att det i vårt budgetförslag finns 15 miljoner anslagna till förslaget på denna punkt. Jag återopade i mitt inledningsanförande att jag hade en debatt med hans syster för 14 dagar sedan, när jag berättade vad vi skulle göra med våra 15 miljoner, nämligen återgå till villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden. Det finns alltså konsekvens i detta förslag.

Den andra frågan var om folkpartiet hade kriminalpolitiska skäl för vårt förslag. Ja, herr talman, vi har tyvärr det. Även dem återopade jag förra veckan, och jag kan gärna ta fram protokollet och läsa upp de exakta siffrorna. Talmannen nickar inte utan ruskar på huvudet – jag förstår honom, och jag hänvisar Lars-Erik Lövdén till protokollet.

Till sist vet jag att inbrottsstöld i bebodd lägenhet enligt praxis anses som grov stöld. Men det finns också lägenheter där folk bara bor tidvis, och vad inbrottstjuvar åstadkommer där kan vara ett lika stort ingrepp i integriteten som det är i en vanlig stadslägenhet.

Därmed, herr talman, står jag fast vid våra reservationer.

Anf. 167 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén tyckte att reservationerna var onödiga, eftersom ett beredningsarbete pågår. Han tyckte att vi skulle avvakta detta beredningsarbete.

Från centerpartiets sida har vi fogat dessa reservationer till betänkandet för att göra en markering beträffande vår inställning i de olika frågorna – kalla det gärna ett ord på vägen.

Jag tycker inte att man från regeringspartiets sida skall se kritiskt på att vi gör ett sådant tillkännagivande i olika frågor. Det har nämligen inte så sällan förekommit att man från den socialdemokratiska minoritetsregeringen har tagit kontakt med oppositionspartierna för att efterhöra deras åsikter i olika frågor.

Lars-Erik Lövdén sade att ingen blir bättre i fängelse. Jag tror inte heller att någon som kommer ut från en fängelsevistelse är en bättre människa. När vi då har denna gemensamma syn ser jag fram emot att vi kommer att få ett förslag från regeringen i vilket man föreslår en försöksverksamhet med samhällstjänst. Avsikten med vårt förslag är nämligen att man i vissa fall skall komma ifrån den nedbrytande fängelsevistelsen och i stället ha alternativet med samhällstjänst.

Beträffande vår reservation 5 om straff för våldsbrott säger Lars-Erik Lövdén att socialdemokraterna vill införa böter i stället för fängelse i straffskalan för vissa misshandelsbrott. Jag tror emellertid att de flesta människor uppfattar en ändring av straffsatsen från fängelse till böter som att samhället ser mindre allvarligt på detta våld. Centerpartiet kan inte ställa upp på detta.

Herr talman! Karin Ahrland sade att enigheten inte har något värde i sig. Jag tror inte att vi blir eniga i sakfrågan – det har jag svårt att föreställa mig. Vi socialdemokrater kommer naturligtvis inte att bli eniga med folkpartiet om en straffskärpning på 30 %. Det är ju den reella innebörden i den folkpartistiska reservationen om villkorlig frigivning.

*Det straffrättsliga på-
följdssystemet m. m.*

Jag ställde två frågor i mitt huvudanförande med anledning av denna reservation. Jag har fått ett klart svar på den ena frågan, men ett på den andra mindre tillfredsställande svar. Det som är mindre tillfredsställande gäller de ekonomiska aspekterna. Karin Ahrland säger att man har tagit upp 15 milj. kr. i sitt budgetalternativ. Karin Ahrland, jag tror inte att 15 milj. kr. är nog när det gäller att öka antalet anstaltsplatser så att det tillgodoser det behov som blir följderna av en 30-procentig straffskärpning. Ni säger i er reservation att det ankommer på regeringen att i tillägsbudgeten ta upp ett anslag som är tillräckligt omfattande. Men jag har inte fått riktigt klart för mig hur finansieringen av detta skall gå till.

På den andra punkten fick jag ett klart svar, nämligen att folkpartisterna vill ha en straffskärpning och att man tycker att det är kriminalpolitiskt motiverat. Det är ett ganska rejält besked i denna debatt. Man får nästan konstatera att folkpartiet tillhör riksdagens blodtörstigaste parti när det gäller tillämpningen av fängelsestraff. I detta avseende ställer jag Karin Ahrland till höger om Björn Körlof.

Jag tror inte att vi kan uppnå enighet i sakfrågan. Däremot tror jag att det hade varit av värde om vi hade kunnat behålla den praxis som tidigare har rått i utskottet, nämligen att man inte skall sakbehandla motionsönskemål av det slag vi nu har haft att ta ställning till, om det pågår ett reformarbete.

Det pågår, Björn Körlof, ett mycket aktuellt reformarbete. Kammaren kommer inom det närmaste året att få ta ställning till propositioner som rör hela det straffrättsliga påföljdssystemet. Därför tycker jag att det är anmärkningsvärt att man nu bryter ut vissa delar av det omfattande arbetet och kräver att kammaren skall ta ställning på konkreta punkter – utan att vi har kunnat se helheten.

Jag trodde alltså att det var av värde att bibehålla den praxis som har rått i utskottet. Det är något annat om vi sedan inte blir eniga i sak.

Låt mig beröra den villkorliga frigivningen. Det finns tre olika lösningar därvidlag från borgerligt håll. Jag tycker att det är märkligt att ni lägger fram tre olika förslag med helt olika lösningar beträffande villkorlig frigivning. Jag måste ta upp en sak, Björn Körlof, när det gäller den villkorliga frigivningen. Ni säger i er reservation att det finns behov av att i enskilda fall kunna medge villkorlig frigivning. Vi har inte fått något förslag till hur den frågan konkret skall lösas. Det har moderaterna inte presenterat – varken i anslutning till det här betänkandet eller i anslutning till den reservation som moderaterna avgav i anslutning till fängelsestraffkommitténs betänkande.

Ni vill tydligen inte avskaffa den villkorliga frigivningen, eftersom ni säger att den bör kunna finnas som en belöning för skötsamhet på anstalt. Ni vill således behålla någon form av villkorlig frigivning, men ni har inte presenterat hur den skall se ut mer konkret.

Jag yrkar än en gång avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 169 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén klagar över att vi reserverar oss innan utredningsarbetet och remissförfarandet är klart och proposition har lagts fram med anledning av fängelsestraffkommitténs arbete. Jag vill gärna påminna Lars-Erik Lövdén om att det egentligen var den socialdemokratiska regeringen som till stor del förstörde möjligheterna att åstadkomma en ganska bred enighet på detta område – just genom att för tre år sedan bryta ut den villkorliga frigivningen ur detta utredningsarbete. Detta har nu ställt alla andra partier inför ganska komplicerade frågor, eftersom den villkorliga frigivningen och dess effekt måste kombineras med ställningstagande till vilken straffnivå vi skall ha för olika typer av brott.

Detta är den socialdemokratiska regeringen ansvarig för – inte vi. Om vi moderater har den principiella uppfattningen att man skall ha nettostraff – dvs. när domstolen dömer ut det straff som det står i brottsbalken eller specialstraffrätten att man skall dömas till, då skall man också avtjäna straffet. Vi tycker att det är konsekvent, rimligt, riktigt och mycket lättförståeligt. Det sätt på vilket regeringen har hanterat dessa frågor har komplicerat situationen för oss också. Vi vill inte höja den allmänna straffnivån i samhället. Vi tycker bara att straffrätten skall fungera konsekvent.

Det är alltså ett resultat av den socialdemokratiska regeringens aktivitet att det har blivit på det här viset. Vi varnade för tre år sedan regeringen för att arbeta på detta sätt. Jag kommer särskilt ihåg att jag hade ett samtal med dåvarande justitieminister Rainér härom.

Lars-Erik Lövdén frågar hur en moderat villkorlig frigivning i enskilda fall skall kunna utformas. Jag skall bara ge några exempel. Om en intagen har en sådan situation att han har möjlighet att komma ut i arbetslivet, att det fungerar bra med bostad och med de sociala förhållanden, att han har möjlighet att få ett arbete och kunna börja det, kan man tänka sig vid exempelvis ett ettårigt fängelsestraff att han får komma ut någon månad eller några veckor innan straffet helt går ut. Detta är för att han skall kunna komma in i arbetet och arbetsrytmen på ett rimligt sätt.

Detta är bara ett exempel på hur man skulle kunna arbeta. Men det skall inte vara någonting som är obligatoriskt – att alla skall komma ut före en viss tid. Då stämmer inte domstolsdomen och brottsbalken med vad vi har tänkt oss när vi stiftar lag och utformar en straffskala.

Det är synd att vi inte kan föra en rak debatt om den villkorliga frigivningen, som egentligen borde bort ur vårt system. Vi borde arbeta med raka straffskalor, med raka domar från domstolarna, med ett i princip fullföljt avtjänande av straff enligt domstolsdom. Jag tror att det skulle uppfattas som rejält och riktigt av allmänheten om vi arbetade på det viset.

Anf. 170 KARIN AIIRLAND (fp):

Herr talman! Jag kan, för att återgå till frågan om anslagen, inte svära på att 15 milj. kr. exakt på öret är den summa som behövs. Men det är beloppet enligt de beräkningar vi har kunnat göra. Om Lars-Erik Lövdén hade lyssnat till föregående debatt hade han hört att det finns vissa svårigheter för oppositionspartierna att göra de exakta beräkningarna. Det väsentliga och

det man bör ta fasta på är att pengarna finns. Vi har tänkt logiskt åt båda hållen.

Trots att talmannen har ruskat på huvudet måste jag läsa upp ett kort avsnitt av det jag sade för tio dagar sedan: "Som redovisas i folkpartiets motion har utredningar som BRÅ gjort bl. a. visat att en följd av reformen – det handlar alltså om halvtidsfrigivningen – har blivit en ökning med 1 200 grova stölder, 3 300 stölder, 300 bedrägerier och 160 fall av misshandel eller rån." Det är det som har gett oss skäl att tänka om i den här frågan. Vi måste skydda medborgarna mot en ökad brottslighet, vilket har blivit fallet på grund av den här reformen.

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Det straffrättsliga på-
följdssystemet m. m.*

Anf. 171 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Vi fick, Karin Ahrland, än en gång bekräftat att folkpartiet eftersträvar en väsentligt skärpt straffnivå. Resonemanget för oss nästan in på inkapaciteringstanken som ett medel att motverka brottsligheten. I sitt senaste anförande gjorde Björn Körlof den klara markeringen att moderaterna inte vill höja straffnivån. Men här har vi alltså en folkpartistisk talesman, som dessutom är utskottets ordförande, som säger att straffnivån måste höjas för att motverka brottsligheten. Det är inte heller en måttlig höjning av straffnivån som eftersträvas. I stället för 1,5 års fängelse skall det vara 2 år och i stället för 6 månader skall det vara 9 månader. Det är konsekvensen av den folkpartistiska reservationen. Folkpartisten i fängelsestraffkommittén var inte lika blodtörstig som Karin Ahrland. Ni får väl möjlighet att göra upp detta sinsemellan.

Så åter till frågan om den villkorliga frigivningen, Björn Körlof. Jag konstaterar att ni vill ha en ordning med villkorlig frigivning. Ni säger att ni kan tänka er villkorlig frigivning, men den skall inte vara obligatorisk utan fakultativ. Den villkorliga frigivningen skall enligt moderaterna ges som en form av belöning för gott uppförande på anstalt. Det tycks vara huvudpoängen i er reservation. Mot det kan den sakliga invändningen göras att det kanske får till följd att välartade ekonomiska brottslingar och grova narkotikabrottslingar, som förmår föra sig på anstalt, kan bli villkorligt frigivna. De vanliga gråtjuvarna däremot, vilka kanske är inte så anpassliga på anstalten, skall inte komma i fråga för villkorlig frigivning. Det är en av invändningarna mot en fakultativ villkorlig frigivning.

I synen på den villkorliga frigivningen i princip och i fråga om uppläggningen av den är folkpartiet och socialdemokraterna överens. Men till skillnad från folkpartiet vill vi införa en obligatorisk villkorlig frigivning samtidigt som vi anpassar straffskalorna nedåt som en kompensation för den längre strafftiden, som blir en följd av återgången till systemet med frigivning först efter två tredjedelar av den utmätta tiden.

Anf. 172 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att peka på vad Lars-Erik Lövdén nyss sade, nämligen att det är viktigt att komma ihåg att vi talar om en obligatorisk villkorlig frigivning. På det sättet får den intagne veta exakt vad han eller hon har att rätta sig efter.

Överläggningen var härmed avslutad. .
(Beslutet redovisas efter behandlingen av justitieutskottets betänkande 37.)

Anf. 173 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera justitieutskottets betänkande 36 om anslag till brottsförebyggande rådet.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för punkterna 1 och 2.

Stöd till offren för brott, m. m.

Anf. 174 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! I debatten om det förra betänkandet, som just har avslutats, deltog tre av utskottets jurister. I detta ärende, som gäller anslag till brottsförebyggande rådet, är det fyra lekmän som skall delta i debatten. Det innebär inte att denna fråga har lägre dignitet, men det är mycket troligt att språkbruket blir litet annorlunda än vad vi nyss har åhört.

Jag skall därmed gå in på frågan om anslag till BRÅ. Den traditionella brottsligheten har som bekant ökat kraftigt i vårt land. Det finns det exakt statistik på. Men vad man inte vet så mycket om är hur mycket denna traditionella brottslighet kostar samhället, enskilda och försäkringsbolag. Eftersom brottsoffrens ställning är en sida av saken som fått ökad aktualitet, inte minst genom de krav som moderata samlingspartiet ställt gång på gång under en följd av år, menar vi nu att det är dags att få grepp om hur stora de verkliga kostnaderna är.

Trots allt har den som utsatts för brott i vårt land i dag en inte obetydlig grundtrygghet. Den kan ges inom ramen för t. ex. socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Genom obligatoriska eller frivilliga försäkringar kan man också skydda sig ekonomiskt. Men det får inte glömmas att det betyder ökade kostnader i form av höga premier, som den enskilde själv får stå för. En drabbad kan också få skadestånd genom dom i en rättegång. Det finns t. o. m. möjligheter att genom stöd av brottsskadenämnden få ekonomisk gottgörelse från det allmänna för skada på grund av brott.

Det kan tyckas vara en ganska ljus bild av läget som jag har tecknat, men bilden är faktiskt inte ljus. Där fattas väldigt mycket ännu, även om mycket har gjorts från det allmännas sida för att mildra verkningarna av begångna brott.

Det är minst lika viktigt att veta vad den traditionella brottsligheten kostar samhället, drabbade individer och försäkringsbolag. Enligt vår uppfattning är det därför angeläget att få kostnadsaspekten närmare klarlagd, detta för att man med vägledning av sådana siffror också skall få ett underlag för att på bästa sätt utnyttja de totala samhällsresurser som tas i anspråk med anledning av brottslighet. Vi tror att man med ett sådant underlag också kan sätta in resurser där de bäst behövs.

För att bedöma behovet av brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser är det viktigt att ha tillgång till rättvisande siffror beträffande kostnaderna för denna form av brottslighet. Det är självklart att enbart

siffror inte ger besked. Det gäller att också ta hänsyn till andra faktorer betydelse. Vi hävdar ändå att så länge man bara har diffusa begrepp om vad denna brottslighet kostar har man också små möjligheter att bedöma resursbehovet.

I den politiska debatten förekommer ofta mycket bestämda uppfattningar om vad den ekonomiska brottsligheten betyder för samhället. Omfattningen av dessa kostnader åberopas ofta som skäl för än kraftigare insatser mot den ekonomiska brottsligheten. Däremot saknas uppgifter om den traditionella brottsligheten. I debatten har det förekommit olika bud om detta, bl. a. från departementschefen, som har gjort gällande att det kan röra sig om någon eller några miljarder per år. Det är enligt vår och flera kriminologers uppfattning en alldeles för låg siffra.

Majoriteten i utskottet anser att det räcker att studera brottsstatistiken för att få en uppfattning, medan vi moderater anser detta otillräckligt och vill ha någon form av utredning eller forskning. Utskottsmajoriteten anför att det torde föreligga en rad svårigheter för att på ett tillfredsställande sätt beräkna de totala samhällskostnaderna för denna typ av brottslighet. Att dessa kostnader är mycket höga är utom allt tvivel, medger man emellertid.

Utskottsmajoriteten medger att det i och för sig kan finnas ett större intresse för att närmare få klarlagt vilka kostnader den traditionella brottsligheten orsakar för det allmänna och för de enskilda, men man ställer sig tveksam till det moderata motionsyrkandet. Majoriteten menar också att kostnaderna för en sådan forskning "torde vara tämligen resurskrävande". Det framför man i betänkandet utan att egentligen ha en aning om resursbehovet.

Vi reservanter menar att en analys inom förslagsvis BRÅ:s verksamhet mycket snabbt skulle ge ett besked om kostnadsaspekten för en kvalificerad forskning. Om en sådan sedan kan komma i gång, skulle med all säkerhet ett unikt och tidigare okänt material kunna bilda underlag för resursfördelningen inom kriminalpolitikens område. Jag yrkar bifall till reservation 1, som åtföljer justitieutskottets betänkande 36.

I flera partimotioner har de tre borgerliga partierna fört fram krav på en ökad uppmärksamhet åt den som drabbats av brott och dennes situation. I ett par enskilda motioner har liknande krav förts fram. Utskottsmajoriteten uttalar sig mycket positivt att dessa frågor tagits upp i flera motioner.

Först slår utskottet fast att man länge har ansett att ett brott främst är en angelägenhet mellan staten och gärningsmannen. Intresset har därvid huvudsakligen fokuserats på gärningsmannen och hans situation. Nu har, senkommet kan man tycka, också brottsoffren fått ökad uppmärksamhet.

Det är enligt utskottets mening angeläget att man i ett land, som önskar ha ett väl fungerande och av allmänheten respekterat rättsväsende, inte glömmer bort målsägandens intressen. Inte minst allmänhetens sviktande tilltro till vårt lands rättssäkerhet, som man kunnat konstatera under senare tid, har med all säkerhet medverkat till att man nu börjar intressera sig också för dem som drabbas av brott. Det får inte tillgå på det viset att ett brottsoffers berättigade krav på t. ex. stöd vid rättegångar viftas bort. Detta är enligt vår uppfattning särskilt viktigt när brottsoffren är kvinnor, barn och äldre.

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Stöd till offren för
brott, m. m.*

Som jag inledningsvis nämnde finns redan ett skyddsnät för brottsoffer, och flera åtgärder har aviserats vilka också är värda ett erkännande. Vi reser vanter menar att en hel del återstår att göra för att stärka brottsoffrens ställning. Vi ser helst att en samlad lösning presenteras och att den vetenskapliga forskningen stärks.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 2.

Anf. 175 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Till det här betänkandet har Karin Ahrlund och jag, tillsammans med de övriga borgerliga ledamöterna i utskottet, fogat en reservation som gäller offren för brott. Ytterst är det fråga om att stärka rättssäkerheten i vårt samhälle, om samhällets skyldighet att värna medborgarnas liv och egendom.

Naturligtvis är det så, som det också sägs i betänkandet, att det först och främst för det allmänna gäller att förebygga brott. Det är vi totalt ense om. Men mer måste göras för dem som blir utsatta för brott. Och tyvärr måste vi konstatera att antalet anmälda brott bara ökar och att uppkklaringsprocenten för dessa brott sjunker. Endast ungefär en av tio inbrottsstölderna klaras upp. Även våldsbrotten ökar alarmerande: med över 40 % under den senaste tioårsperioden.

Herr talman! Sådana här siffror gör att medborgarnas tilltro till samhället som garant för skyddet av liv och egendom naggas i kanten.

De som blir bestulna, rånade, våldtagna eller misshandlade blir också skadade, skrämda och far illa. Och deras situation har tidigare inte tillräckligt beaktats. De kan sägas tillhöra vad vi i folkpartiet kallar de glömda i Sverige. Det som har gjorts för dem räcker inte till, därom är utskottet enigt.

Skillnaden mellan den socialdemokratiska majoriteten i utskottet och oss reser vanter ligger däri, att majoriteten nöjer sig med att konstatera att en del ändå har gjorts, särskilt för kvinnor som har utsatts för sexuella och andra övergrepp, att vissa åtgärder är under utredning och att andra skall utredas. Detta är gott och väl, men i reservationen vill vi att arbetet med att stärka brottsoffrens ställning skall påskyndas. De har väntat länge nog.

Den ekonomiska gottgörelsen är inte oviktig. Ett utdömt skadestånd stannar dock ofta i verkligheten på papperet, då gärningsmannen många gånger saknar ekonomiska tillgångar. Privata försäkringar eller ersättning från brottsskadenämnden räcker inte till för att täcka de ekonomiska skadorna. Men viktigast, herr talman, är säkert det personliga stödet och den personliga hjälpen till brottsoffret, liksom den rättsliga hjälpen vid en rättegång eller i andra rättsliga sammanhang.

Det är just när det gäller frågorna om rättsligt biträde och förstärkt personligt och ekonomiskt skydd som vi vill ha fram förslag, så att riksdagen kan fatta beslut under riksmötet 1986/87.

Sist men inte minst påpekar vi i vår reservation nödvändigheten av vetenskaplig forskning om brottsoffrens situation, ett område som det har forskats mycket litet på i Sverige jämfört med i många andra länder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 i justitieutskottets betänkande nr 36.

Anf. 176 ELVING ANDERSSON (c):

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Stöd till offren för
brott, m. m.*

Herr talman! I den kriminalpolitiska debatten har man under senare år framför allt uppehållit sig vid brottet och brottslingen, medan mycket litet intresse har ägnats åt brottsoffren och deras situation. Vi tycker från centrens sida att det nu är dags att ändra på detta förhållande och sätta brottsoffren i centrum för den kriminalpolitiska debatten.

Herr talman! Med hänvisning till kammarens ansträngda arbetssituation och den sena timmen vill jag bara helt kort yrka bifall till reservation nr 2 i betänkandet. När det gäller motiveringen härför hänvisar jag till motion 1985/86:Ju614 av Karin Söder m. fl.

Låt mig, herr talman, bara framhålla att denna reservation är ett uttryck för den otålighet som vi nu känner i denna fråga. Vi vill att det äntligen skall hända någonting som hjälper och stärker brottsoffren i deras situation.

Anf. 177 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av anslag till brottsförebyggande rådet har justitieutskottet haft att behandla sex motioner. I en av dem begär motionärerna en utredning om samhällets totala kostnader för den traditionella brottsligheten. I en annan motion tar man upp fördelningen av forskningsresurserna. I de andra motionerna krävs åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning.

Utskottet är helt enigt om att anslå ett reservationsanslag på 3 miljoner till BRÅ. Utskottet är också enigt om att avstyrka motionen om en annan fördelning av BRÅ:s forskningsresurser.

Motionskravet på forskning om samhällets totala kostnader för den traditionella brottsligheten avvisar utskottet. Man gör det med den motiveringen att det föreligger en rad svårigheter att på ett tillfredsställande sätt beräkna dessa kostnader. Utskottet anser också att det är olyckligt att koncentrera insatserna på sådan forskning som avser de rent ekonomiska skadeverkningarna och samhällskostnaderna. En dylik forskning skulle vara mycket resurskrävande, vilket Sven Munke tidigare har varit inne på. Utskottet anser vidare att det finns motsvarande önskemål om forskning rörande också andra faktorer att beakta vid en bedömning av behovet av brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser. Om sådan forskning skulle ske inom ramen för BRÅ:s forskningsanslag, som är in-tecknat av andra forskningsuppgifter, skulle dessa i så fall ställas åt sidan.

När det gäller motionskraven om ökade insatser för att stärka brottsoffrens ställning har det i justitiedepartementet under det senaste året tagits initiativ som borde tillfredsställa motionärerna.

Departementet gav för något år sedan BRÅ i uppdrag att kartlägga behoven av insatser på detta område. BRÅ har i en promemoria i början på detta år redovisat arbetet i en probleminventering, benämnd Stöd och hjälp åt brottsoffer. I enlighet med ett regeringsbeslut den 27 februari 1986 har promemorian lämnats till rikspolisstyrelsen, som fått i uppdrag att efter samråd med riksåklagaren och domstolsverket närmare överväga förslag till åtgärder.

Regeringen har också uppdragit åt BRÅ att genomföra en fördjupad undersökning om bl. a. brottsofferjourer, sammanträffanden mellan offer

och gärningsmän samt särskilda psykiatriska eller psykologiska behandlingsformer.

Vidare redovisar justitieutskottet i betänkandet synpunkter som framförts av fängelsestraffkommittén och polisberedningen, som också tagit upp de frågor som behandlas i motionerna. Bl. a. föreslår polisberedningen åtgärder från polisen i form av rådgivning och stödverksamhet för brottsoffer. BRÅ har dessutom, som utskottet redovisat i betänkandet, prioriterat forskningsinsatser avseende brottsoffrens situation.

Mot denna bakgrund anser jag det märkligt att de borgerliga ledamöterna i utskottet har fogat en reservation till betänkandet. Att, som reservanterna gör, begära att riksdagen skall ge regeringen till känna behov av åtgärder som redan vidtagits eller som bereds brukar vi avstå från i riksdagen. Man får en känsla av att reservanterna haft behov att markera att också de borgerliga partierna är intresserade av att åtgärder vidtas, men då borde de ha föreslagit något som inte redan är på gång.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2 samt bifall till justitieutskottets hemställan i betänkande 36.

Anf. 178 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Ingen vet faktiskt vad en forskning om resursbehovet skulle komma att kosta. Därför tycker jag det är litet nonchalant av Ulla-Britt Åbark att säga att denna forskning skulle dra stora kostnader. Jag sade också att BRÅ har stora möjligheter att mycket snabbt få fram hur mycket det skulle kosta. Först när man vet det kan man tala om huruvida det är fråga om stora eller små resurser.

Ulla-Britt Åbark ironiserade också över att de tre borgerliga partierna är missnöjda med de åtgärder som regeringen vidtagit när det gäller brottsoffrens ställning. Men missnöjet är faktiskt befogat, eftersom mycket har aviserats men inte särskilt mycket har gjorts. Vi har dock gett ett erkännande för det som är gjort.

Det här är frågor som har uppmärksammats över hela västvärlden. Inte minst Europarådet har intresserat sig för dem. Vi tycker därför att regeringen måste ta ett samlat grepp över problemen. Det är anledningen till att vi har reserverat oss.

Anf. 179 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Det är just därför att brottsoffren har fått vänta så länge som vi vill påskynda arbetet. Vi vill att riksdagen skall säga till att det nu måste komma fram förslag från olika håll, så att vi kan fatta ett beslut under riksmötet 1986/87. Brottsoffren har fått vänta länge nog.

Anf. 180 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! För att börja med frågan om brottsoffrens ställning vill jag säga att den är oerhört viktig. Det tror jag att alla partier i riksdagen kan vara eniga om. Som vi har skrivit i betänkandet har frågan fått en ökad aktualitet både inom och utom Sverige, vilket också Sven Munke har påpekat.

Sven Munke har även varit inne på att det finns ett bra skydd i Sverige idag. Jag tror – om jag får uttrycka det så – att vi inte skall skynda för fort, utan

vi måste ta reda på vilken hjälp som behövs innan vi sätter in åtgärder. Därför är det viktigt, som jag också påpekade i mitt anförande, att veta vilken form av hjälp brottsoffren behöver. Är det ekonomisk hjälp, psykiatrisk hjälp eller någon annan form av hjälp? Vi måste ta reda på detta först.

Sedan till Sven Munke när det gäller den traditionella forskningen: Det finns, som vi konstaterat i betänkandet, inte någon officiell kartläggning av de totala kostnaderna. Jag kan som avslutning nämna att statistiska centralbyrån i sitt förslag till statistikförsörjningsprogram för återstoden av 1980-talet har aktualiserat frågan om kostnader orsakade av brott. Statistiska centralbyrån föreslår att man under budgetåret 1988/89 skall utarbeta en sammanställning av tillgänglig information om kostnader orsakade av brott. Det förslaget kommer att på vanligt sätt beredas regeringskansliet.

Anf. 181 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Det är rätt märkligt att man först på olika punkter avvisar vårt yrkande om forskning, och nu plötsligt pågår en sådan forskning. Jag tror att brottsförebyggande rådet har större möjligheter att utföra en sådan här forskning än vad statistiska centralbyrån har.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 182 TALMANNEN:

Beträffande justitieutskottets betänkande 37 är ingen talare anmäld. Vi övergår därför till att fatta beslut i samtliga nu förevarande ärenden.

Konstitutionsutskottets betänkande 30

Mom. 5 (riksdagens tidning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bengt Kindbom och Karl Boo – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (mottagning av satellit-TV i riksdagshuset)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Nils Berndtson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 35

Mom. 2 (allmänpreventionens betydelse, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 72 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl.

Mom. 3 (villkorlig frigivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Björn Körlof m. fl., *dels* reservation 3 av Karin Ahrland och Lars Sundin, *dels* reservation 4 av Gunilla André och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:154
28 maj 1986

*Stöd till offren för
brott, m. m.*

Mom. 4 (straff för våldsbrott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Gunilla André och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (villkorligt fängelse m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (samhällstjänst)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 81 för reservation 7 av Karin Ahrland m. fl. 2. ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (återfall under skyddstillsyn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (inbrott – grov stöld)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 150 för reservation 9 av Karin Ahrland m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 36

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (forskning om kostnaderna för traditionell brottslighet)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 68 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl.

Mom. 4 (offren för brott)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 152 för reservation 2 av Karin Ahrland m. fl.

Justitieutskottets betänkande 37

Utskottets hemställan bifölls.

12. § Kammarerna beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

13 § Anf. 183 TALMANNEN:

Prot. 1985/86:154

28 maj 1986

På morgondagens föredragningslista upptas näringsutskottets betänkande 34 och arbetsmarknadsutskottets betänkande 18 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

14 § Kammaren åtskildes kl. 23.43.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apélgren